

EIROPAS KOMISIJAS DARBA DOKUMENTS

Mūžizglītības memorands

SATURA RĀDĪTĀJS

1. Ievads
2. Mūžizglītība – laiks rīkoties
3. Mūžizglītības loma pilsoniskas Eiropas izveidē
 - 3.1. Zināšanu sabiedrības: pārmaiņu izaicinājums
 - 3.2. Nepārtraukta izglītība mūža garumā
 - 3.3. Kopīgs darbs, lai praktiski īstenotu mūžizglītību
4. Rīcība mūžizglītībā: sešas galvenās idejas
 - 4.1. 1. galvenā ideja: Jaunas pamatprasmes visiem
 - 4.2. 2. galvenā ideja: Vairāk investīciju cilvēkresursos
 - 4.3. 3. galvenā ideja: Inovācijas mācīšanās un mācībās
 - 4.4. 4. galvenā ideja: Mācīšanās novērtēšana
 - 4.5. 5. galvenā ideja: Pārdomāt konsultēšanu
 - 4.6. 6. galvenā ideja: Nodrošināt mācīšanos tuvāk dzīvesvietai
5. RESURSU MOBILIZĒŠANA MŪŽIZGLĪTĪBAI

I pielikums - Mūžizglītības labas prakses piemēri

II pielikums - Mūžizglītības rādītāju un izejas punktu veidošanas apjoms

1. IEVADS

Lisabonā 2000. gada martā notikusī Eiropas Savienības Padome **iezīmē izšķirošu momentu politikas un rīcības virzībā Eiropas Savienībā**. Tās secinājumi apstiprina, ka Eiropa neapstrīdami ir iegājusi Zināšanu ērā, ar visu, kas no tā izriet attiecībā uz kultūras, ekonomisko un sociālo dzīvi. Ierastie mācību, dzīves un darba veidi strauji mainās. Tas nozīmē ne tikai vienkārši to, ka cilvēkiem ir jāpielāgojas šīm izmaiņām, bet vienlaicīgi arī to, ka ir jāmainās arī pierastajiem darbības veidiem.

Lisabonas Eiropas Savienības Padomes secinājumi apstiprina, ka **sekmīgai pārejai uz tādu ekonomiku un sabiedrību, kas balstās uz zināšanām, ir nepieciešama pāreja uz mūžizglītību**. Tāpēc Eiropas izglītības un apmācību sistēmas būs gaidāmo izmaiņu centrā. Arī tām ir jāpielāgojas. Feiras Eiropas Savienības Padomes secinājumos ir izteikts aicinājums “Dalībvalstīm, Padomei un Komisijai ... savas kompetences ietvaros, izstrādāt konsekventas stratēģijas un praktiskus pasākumus nolūkā veicināt mūžizglītību visiem”.¹ Šis memorands balstās uz Lisabonas un Feiras Eiropas Savienības Padomju mandātiem mūžizglītības ieviešanā. Tā nolūks ir uzsākt diskusiju visas Eiropas mērogā par visaptverošu stratēģiju mūžizglītības ieviešanā individuālā un institucionālā līmenī kā arī visās publiskās un privātās dzīves jomās.

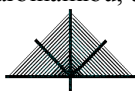
Komisija un Dalībvalstis Eiropas Nodarbinātības stratēģijas ietvaros ir definējušas mūžizglītību kā visas mērķtiecīgās ar mācīšanos saistītās darbības, kas tiek veiktas pastāvīgi nolūkā uzlabot zināšanas, iemaņas un kompetenci.² Tā ir darba definīcija, kas pieņemta šai Memorandā kā izejas punkts turpmākajām diskusijām un rīcībai.

Mūžizglītība vairs nav tikai viens izglītības un apmācību aspekts; **tai ir jāklūst par vadošo principu**, sniedzot un saņemot izglītību pilnīgi visās izglītības jomās. **Turpmākajā gadu desmitā šis redzējums ir jāievieš dzīvē**. Visiem Eiropas iedzīvotājiem ir jābūt vienādām iespējām pielāgoties sociālo un ekonomisko izmaiņu prasībām un aktīvi piedalīties Eiropas nākotnes veidošanā.

Tie dažādie aspekti, kas izriet no šīm fundamentālajām izmaiņām izglītības perspektīvās un praksē, prasa un attaisno šeit piedāvātās diskusijas uzsākšanu. **Šo diskusiju vajadzētu vadīt Dalībvalstīm**, kuras ir atbildīgas par savām izglītības un apmācību sistēmām. To vajadzētu risināt arī pašās Dalībvalstīs, turklāt ne tikai Eiropas līmenī. Mūžizglītība ir saistīta ar katra cilvēka nākotni, pie tam unikāli individuālā veidā. Šai diskusijai ir jābūt **cik vien iespējams pietuvinātai pašiem iedzīvotājiem**. **Balstoties uz diskusijas rezultātiem, Komisija plāno sagatavot attiecīgu ziņojumu 2001. gada rudenī**. Šis ziņojums tiks izmantots atvērtās

¹ Feiras Eiropas Savienības Padomes secinājumi, 33. punkts.

² Eiropas Nodarbinātības stratēģija sākotnēji tika pieņemta Eiropas Savienības Padomes valstu vadītāju tikšanās reizē 1997. gadā Lisabonā. Šī stratēģija noteica novērošanas un ziņojumu sniegšanas procedūru visām Dalībvalstīm, balstoties uz ikgadēji pārskatītām Nodarbinātības vadlīnijām. Nodarbinātības stratēģija balstās uz četriem pīlāriem: nodarbināmību, uzņēmējdarbību, pielāgošanās spēju un vienādām iespējām.

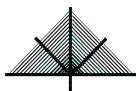
saskaņošanas metodes ietvaros, kas tika pieņemta Lisabonas Eiropas Savienības Padomē.³

Šis Memorands sākas ar pamatojuma izklāstu par to, kāpēc ir nepieciešama mūžizglītības ieviešana. 2. sadaļā ir parādīts, ka aktīvas pilsoniskas attieksmes veicināšana un viņu nodarbināmības veicināšana ir vienlīdz svarīgi un savstarpēji saistīti mūžizglītības mērķi. Dalībvalstis ir vienisprātis par šīm prioritātēm, bet nerīkojas pietiekami ātri, īstenojot saskaņotu darbību. 3. sadaļā ir uzsvērts, ka pašreizējie ekonomisko un sociālo izmaiņu mērogi Eiropā prasa fundamentāli jaunu pieeju izglītībai un apmācībām. Mūžizglītība ir tā kopīgā bāze, kuras ietvaros ir jāapvieno visi mācīšanas un mācīšanās veidi. Mūžizglītības praktiskā ieviešana prasa, lai visi strādātu kopīgi un efektīvi – gan kā indivīdi gan arī organizāciju ietvaros.

Turpinot šo domu, 4. sadaļā ir izklāstītas **sešas galvenās idejas**, kas **veido strukturētus ietvarus atklātai diskusijai** par mūžizglītības praktisko ieviešanu. Šīs idejas balstās uz to pieredzi, kas iegūta Eiropas līmenī, īstenojot Kopienas programmas, kā arī Eiropas Mūžizglītības gada laikā (1996.). Katra no šīm idejām ietver vairākus jautājumus, atbildēm uz kuriem vajadzētu palīdzēt noskaidrot prioritārās rīcības jomas. Saskaņā ar šīm galvenajām idejām visaptverošajai un saskaņotajai Eiropas mūžizglītības stratēģijai vajadzētu būt šādiem mērķiem:

- garantēt universālu un nepārtrauktu pieeju izglītībai, **lai iegūtu un atjaunotu tās iemaņas**, kas nepieciešamas pastāvīgai līdzdalībai uz zināšanām balstītā sabiedrībā;
- jūtami **palielināt investīciju līmeņus** cilvēku resursos, piešķirot prioritāti Eiropas lielākajai vērtībai – tās cilvēkiem;
- izstrādāt efektīvas **mācīšanas un mācīšanās metodes** un kontekstus, lai nodrošinātu pastāvīgas mūžizglītības iegūšanas iespējas visās izglītības jomās;
- ievērojami uzlabot **mācību līdzdalības un rezultātu izpratni un vērtējumu**, jo sevišķi – attiecībā uz neformālo un ikdienas neformālo mācīšanos;
- nodrošināt, lai ikvienam būtu viegli pieejama kvalitatīva **informācija un konsultācijas** par mācīšanās iespējām visā Eiropā un katra cilvēka dzīvē;

³ Lisabonas Eiropas Savienības Padomes secinājumi, 37. punkts. Jaunā atvērtās saskaņošanas metode nozīmē Eiropas vadlīniju un termiņu noteikšanu, lai sasniegtu konkrētus saskaņotus mērķus, nosakot (kad tas nepieciešams) rādītājus un normas labākās prakses salīdzināšanai, Eiropas vadlīniju pārstrādāšanu konkrētos mērķos un pasākumos, kas pielāgoti attiecīgajām nacionālajām un reģionālajām atšķirībām, un savstarpējo mācību procesu izstrādi, balstoties uz progresa regulāru novērošanu, izvērtēšanu un koleģiālu izskatīšanu. Kā tas norādīts 38. punktā, “Tiks izmantota pilnīgi decentralizēta pieeja atbilstoši diferencēto līmeņu (subsidiarity) principam, aktīvi iesaistot Savienību, Dalībvalstis, reģionālos un vietējos līmeņus kā arī sociālos partnerus un civilo sabiedrību, izmantojot dažādas partnerattiecību formas”.

- nodrošināt, lai mūžizglītības iegūšanas iespējas būtu **cik vien iespējams tuvu tiem, kas mācās** – viņu pašu dzīves vietās, ar IKT (informācijas un komunikāciju tehnoloģiju) iekārtu palīdzību, kur vien tas iespējams.

Noteiktai partnerattiecību struktūrai vajadzētu palīdzēt mobilizēt resursus mūžizglītības vajadzībām visos līmeņos; šis Memorands noslēdzas 5. sadaļā ar piemēriem par to, kā Eiropas līmeņa pasākumi var palīdzēt Dalībvalstīm panākt progresu. Kopīgs darbs, praktiski ieviešot mūžizglītību, ir labākais ceļš uz priekšu,

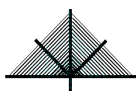
- **lai izveidotu visiem pieejamu sabiedrību, kas piedāvā vienādas kvalitatīvas izglītības iespējas** visiem cilvēkiem visā viņu mūža garumā un kurā izglītība un apmācības pirmkārt un galvenokārt balstās uz indivīdu vajadzībām un prasībām;
- **lai atbilstoši koriģētu izglītības un apmācību sniegšanas un apmaksātā darba organizācijas veidus**, nodrošinot, ka cilvēki var piedalīties mācībās visā savas dzīves garumā un lai viņi paši varētu plānot, kā saskaņot savu mācību, darba un ģimenes dzīvi;
- **lai sasniegtu augstākus vispārējos izglītības un kvalifikācijas līmeņus** visos sektoros, lai nodrošinātu kvalitatīvu izglītību un apmācības, tai pašā laikā nodrošinot, ka cilvēku zināšanas un iemaņas atbilst mainīgajām prasībām dažādās darba vietās un profesijās, dažādiem darba organizācijas veidiem un darba metodēm; un
- **veicināt un sagatavot cilvēkus tā, lai viņi spētu aktīvāk iekļauties** visās mūsdienu publiskās dzīves sfērās, jo sevišķi sociālās un politiskās dzīves visos līmeņos savās kopienās, ieskaitot Eiropas līmeni.

Panākumus būs iespējams sasniegt, kopīgu atbildību par mūžizglītību uzņemoties visām iesaistītajām pusēm – Dalībvalstīm, Eiropas institūcijām, sociālajiem partneriem un uzņēmumiem; reģionālajām un vietējām varas institūcijām, visiem tiem, kas strādā visu veidu izglītībā un apmācībās, civilās sabiedrības organizācijām, apvienībām un grupām; un – visbeidzot, bet kas nav mazāk svarīgi – pašiem pilsoņiem. Mūsu kopīgais mērķis ir uzcelt Eiropu, kurā katram cilvēkam ir iespējas pilnībā attīstīt savu potenciālu, kurā visi jūt savu devumu un apzinās savu piederību.

2. MŪŽIZGLĪTĪBA – LAIKS RĪKOTIES

Kāpēc šī diskusija ir tik aktuāla? Kāpēc mūžizglītības praktiskā ieviešana ir viena no vadošajām prioritātēm Eiropas Savienībā? Tam ir divi vienlīdz svarīgi iemesli:

- Eiropā iezīmējas pāreja uz sabiedrību un ekonomiku, kas balstās uz zināšanām. Vairāk nekā jebkad agrāk pieeja jaunākajai informācijai un zināšanām kopā ar motivāciju un iemaņām gudri rīkoties ar šiem resursiem savā un visas

sabiedrības interesēs kļūst par svarīgākajiem faktoriem, lai nostiprinātu Eiropas konkurētspēju un uzlabotu cilvēku sagatavotību darbam un darba spēka spēju pielāgoties;

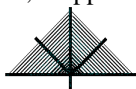
- šodienas eiropieši dzīvo sarežģītā sociālajā un politiskajā pasaulē. Vairāk nekā jebkad agrāk cilvēki grib paši plānot savu dzīvi; tiek sagaidīts, ka viņi aktīvi dos savu ieguldījumu sabiedrībā; un turklāt viņiem ir jāmacās sekmīgi dzīvot kultūras, etniskajā un valodu daudzveidībā. **Izglītība, tās plašākajā nozīmē, ir atslēga, kas ļauj mācīties un saprast, kā tikt galā ar šiem dzīves izaicinājumiem.**

Šīs divas mūsdienu sociālo un ekonomisko izmaiņu iezīmes ir savstarpēji saistītas. Tās ir pamatā **diviem vienlīdz svarīgiem mūžizglītības mērķiem: veicināt aktīvu pilsonisku attieksmi un veicināt nodarbinātību.** Aktīvas pilsoniskas attieksmes centrā ir jautājums par to, vai un kā cilvēki piedalās visās sociālās un ekonomiskās dzīves sfērās, tās iespējas un riski, ar kurām viņi sastopas šai procesā, un pakāpe, kādā viņi līdz ar to jūtas piederoši un kādā viņiem ir iespējas ietekmēt to sabiedrību, kurā viņi dzīvo. Lielākajai cilvēku daļai, visilgākajā viņu dzīves posmā apmaksāts darbs ir pamats neatkarībai, pašcieņai un labklājībai, un tāpēc tas nosaka cilvēku vispārējo dzīves kvalitāti. Nodarbinātība – spēja nodrošināt un saglabāt darba vietu – ir ne vien aktīvas pilsoniskas attieksmes galvenā dimensija, bet arī vienlīdz svarīgs nosacījums, lai panāktu pilnīgu nodarbinātību un lai uzlabotu Eiropas konkurētspēju un uzplaukumu “jaunajā ekonomikā”. Gan nodarbinātība gan arī aktīva pilsoniska attieksme ir atkarīgas no adekvātām jaunākajām zināšanām un iemaņām, kas atļauj piedalīties un dot savu ieguldījumu ekonomiskajā un sociālajā dzīvē.

Izmaiņas ir iespējams panākt vienīgi, balstoties uz Dalībvalstu iniciatīvām, vajadzības gadījumos sniedzot Kopienas līmeņa atbalstu un palīdzību. Tieši Dalībvalstis ir tās, kas pirmām kārtām ir atbildīgas par savām izglītības un apmācību sistēmām, kas tiek veidotas, balstoties uz to institucionālajiem apstākļiem. Praktiski šo sistēmu panākumi ir atkarīgi no ieguldījuma, ko sniedz daudzi cilvēki no visām sociālās un ekonomiskās dzīves sfērām, ieskaitot sociālos partnerus, turklāt ievērojamā mērā šie panākumi ir atkarīgi no pašu cilvēku pūliņiem, jo pamatā tieši viņi ir atbildīgi par savu izglītību.

Mūžizglītības svarīgums Eiropas nākotnei tagad ir apstiprināts visaugstākajā līmenī. Dalībvalstu vadītāji ir atzinuši, ka turpmākajā desmitgadē Eiropas Savienībai vajadzētu rādīt piemēru visai pasaulei. Eiropa var, un tai ir jāparāda, ka ir iespējams gan panākt dinamisku ekonomisko izaugsmi gan arī nostiprināt sociālo saskaņu. Uzsverot, ka “cilvēki ir Eiropas galvenā bagātība, un viņiem ir jābūt Savienības politikas centrā,” mēs nonākam pie secinājuma, ka vissvarīgākais ir pielāgot izglītības un apmācību sistēmas jaunajām 21. gadsimta realitātēm un ka “mūžizglītība ir būtiski svarīgs politikas virziens pilsoniskas attieksmes, sociālās saskaņas un nodarbinātības attīstībā.”⁴

⁴ Eiropas Savienības Padomes Prezidentūras secinājumi, Lisabona, 2000. gada 23.-24. marts, 5., 24. un 25. punkts, 2. un 8. lpp.; Eiropas Savienības Padomes Prezidentūras secinājumi, Santa Maria de Feira, 2000. gada 19.-20. jūnijs, 33. punkts, 6. lpp.

Šīs idejas ir dabisks rezultāts, kas balstās uz pēdējo desmitgadi, kuras laikā mūžizglītība atkal kļuva par nacionālās un starptautiskās politikas prioritāti. Deviņdesmito gadu sākumā⁵ Eiropas ekonomikai nācās sastapties ar strauji mainīgiem ražošanas, tirdzniecības un investīciju veidiem. Šīs pārmaiņas izjauca līdzsvaru darba tirgos, kas noveda pie augstiem strukturālā bezdarba līmeņiem kā arī pie tā, ka pietrūka noteiktu kvalifikāciju speciālistu, bet iegūtās kvalifikācijas vairs neatbilda pieprasījumam. Lai palīdzētu atrisināt šīs problēmas, kļuva nepieciešams pievērst lielāku uzmanību izglītības un apmācību veidiem un izglītības iegūšanas iespējām. 1996. gads – Eiropas Mūžizglītības gads (EMIG) – parādīja, cik liela interese par un gatavība mūžizglītībai pastāv visos līmeņos, un tas palīdzēja ietekmēt politisko attieksmi Dalībvalstīs.⁶

Deviņdesmito gadu vidū bija ne vien panākta vispārēja atziņa par to, ka izglītība un apmācības visā mūža garumā palīdz uzturēt ekonomisko konkurētspēju un nodarbināmību, bet arī – ka tas ir labākais veids, kā cīnīties pret sociālo atstumtību; un tas nozīmē, ka izglītības procesā cilvēki un viņu vajadzības ir jāizvirza uzmanības centrā.⁷ Uz šīs bāzes mūžizglītība kļuva par kopīgo vadošo principu jaunajām Kopienas izglītības, apmācību un jauniešu programmām.⁸ Kopš 1998. gada Nodarbinātības vadlīnijās ir uzsvērts tas, cik svarīga mūžizglītība ir nodarbinātībai, bet to īstenošanas novērtējums ir parādījis, ka līdz šim ir panākts tikai neliels progress visaptverošas mūžizglītības veicināšanā.⁹ Eiropas Parlaments stingri atbalsta viedokli, ka mūžizglītība ir galvenais faktors, lai nodrošinātu sociālo integrāciju un lai sasniegtu vienādas iespējas.¹⁰ Starptautiskā mērogā neseno notikušajos G8 samitos pirmo reizi ir pasvītrots mūžizglītības svarīgums visiem cilvēkiem Zināšanu ēras “jaunajās ekonomikās”.¹¹

Savienības Dalībvalstis nepārprotami ir konstatējušas lielu vienprātību sakarā ar savu kopīgo ieinteresētību mūžizglītībā, bet tā vēl nav iemiesota efektīvā rīcībā. Ir pienācis laiks to darīt.

⁵ Izaugsme, konkurētspēja un nodarbinātība, Eiropas Komisijas viedoklis (White Paper), 1993.

⁶ Eiropas Mūžizglītības gada (1996.) īstenošana, rezultāti un vispārējs novērtējums, Eiropas Kopienas Komisijas ziņojums, COM (1999)447 final, 1999. gada 15. septembris.

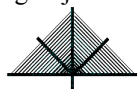
⁷ Mācīšana un mācīšanās – ceļā uz izglītības sabiedrību, Eiropas Komisijas viedoklis, 1995. Pēc tam, Eiropas Kopienas 1997. gada Amsterdamas Līguma preambulā tika ietverts uzdevums “veicināt visaugstākā iespējamā zināšanu līmeņa sasniegšanu savām tautām, nodrošinot plašu pieeju izglītībai un pastāvīgi to atjauninot.”

⁸ Ceļā uz zināšanu Eiropu, Ziņojums no Eiropas Kopienas Komisijas, 1997. gada 12. novembris (COM (97)563 final); Padomes lēmums par LEONARDO II pieņemšanu (1999/382/EC, 1999. gada 26. aprīlis) un Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumi par SOCRATES II (253/2000/EC, 2000. gada 24. janvāris) un YOUTH (1031/2000/EC, 2000. gada 13. aprīlis) pieņemšanu.

⁹ Vadlīnijas Dalībvalstu Nodarbinātības politikai 2001., Ziņojums no Komisijas, COM (2000)548, 2000. gada 6. septembris; Kopīgais nodarbinātības ziņojums, COM (2000)551, 2000. gada 6. septembris.

¹⁰ Ziņojums par Eiropas Komisijas ziņojumu par Eiropas Mūžizglītības gada (1996.) īstenošanu, rezultātiem un vispārējo vērtējumu, Eiropas Parlaments, Kultūras, jaunatnes, izglītības, mediju un sporta komiteja, 2000. gada 14. jūlijs (A5-0200/2000 galīg), 20. lpp.

¹¹ Kelnes Harta – Mūžizglītības mērķi un perspektīvas, G8 samita tikšanās, Ķelne, 1999.; Izglītība mainīgā sabiedrībā, Priekšsēdētāja apkopojums par G8 izglītības ministru tikšanos, Tokija, 2000. gada 1.-2. aprīlis; G8 samita secinājumi, Okinava, 2000. gada 21.-23. jūlijs. Turklāt Pasaules Izglītības forumā, kas notika Dakārā 2000. gada aprīlī, 182 valstis apņēmas īstenot sešus mērķus, lai apmierinātu visu cilvēku izglītības vajadzības. Starp šiem mērķiem ir pieaugušo analfabētisma samazināšana un vienlīdzīgas pieejas nodrošināšana pamata un turpmākajai izglītībai visiem pieaugušajiem.

3. MŪŽIZGLĪTĪBAS LOMA PILSONISKAS EIROPAS IZVEIDĒ

3.1. Zināšanu sabiedrības: pārmaiņu izaicinājums

Šodienas Eiropa piedzīvo pārmaiņas, kas pēc mēroga ir salīdzināmas ar industriālo revolūciju. Digitālā tehnoloģija pārveido visus cilvēku dzīves aspektus, kamēr biotehnoloģija kādu dienu var pārveidot pašu dzīvi. Tirdzniecība, ceļojumi un saziņa pasaules mērogā paplašina cilvēku kultūras horizontus un maina ekonomiku savstarpējās sacensības veidus. Mūsdienu dzīve cilvēkiem dod jaunas iespējas un izvēles, bet reizē arī – jaunus riskus un nedrošību. Cilvēki var izvēlēties dažādus dzīves veidus, bet vienlaicīgi viņi ir arī atbildīgi paši par savas dzīves veidošanu. Vairāk cilvēku ilgāk uzturas izglītības un apmācību sistēmu ietvaros, tomēr paplašinās arī plaša starp tiem, kas ir pietiekami kvalificēti, lai noturētos darba tirgū, un tiem, kas neatgriezeniski arvien vairāk atpaliek. Turklāt Eiropas iedzīvotāji strauji noveco. Tas mainīs darba spēka sastāvu un pieprasījumu pēc sociālajiem, veselības un izglītības pakalpojumiem. Visbeidzot, bet kas nav mazāk svarīgi, Eiropas sabiedrības kļūst par interkultūru mozaikām. Šai dažādībai piemīt liels radošās attīstības un novatorisma potenciāls visās dzīves sfērās.

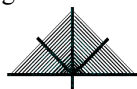
Šai Memorandā nav iespējams sniegt augstāk īsumā aplūkoto pārmaiņu padziļinātu analīzi. Bet tās visas ir neatņemama sastāvdaļa pārejā uz zināšanu sabiedrību, kuras ekonomiskā bāze ir nemateriālu preču un pakalpojumu apmaiņa. Šāda veida sociālajā pasaulē būtiski svarīga nozīme ir jaunākajai informācijai, zināšanām un iemaņām.

Zināšanu sabiedrībā galvenā loma ir pašiem cilvēkiem. Visaugstāk tiek vērtēta cilvēku spēja efektīvi un gudri radīt un izmantot zināšanas pastāvīgi mainīgos apstākļos. Lai pilnībā attīstītu šo spēju, cilvēkiem ir jāgrib un jāvar pašiem veidot savas dzīves, tas nozīmē – jākļūst par aktīviem pilsoņiem.¹² Izglītība un apmācības visa mūža garumā – tas ir labākais ceļš, lai visi spētu tikt galā ar pārmaiņu izaicinājumu.

3.2. Nepārtraukta izglītība mūža garumā

Ar tām zināšanām, iemaņām un izpratni, ko mēs apgūstam kā bērni un kā jaunieši ģimenē, skolā, apmācību laikā un koledžā vai universitātē, visam mūžam nepietiks. Izglītības paliekoša iekļaušana pieaugušo dzīvē ir ļoti svarīgs elements, lai praktiski īstenotu mūžizglītību, bet tas ir tikai viens šī uzdevuma aspekts. Mūžizglītības skatījumā visa izglītība tiek aplūkota kā vienots veselums, kas turpinās “no šūpuļa līdz kapam”. **Kvalitatīva pamatizglītība visiem**, sākot no agrām bērnības dienām, **ir visa pamatā.** Pamatizglītībai, kam seko sākotnējā arodizglītība un apmācības, ir jādod jauniešiem jaunās nepieciešamās pamatiemaņas, kas nepieciešamas uz

¹² Izglītība aktīviem pilsoņiem Eiropas Savienībā, OPOCE, Luksemburga, 1998.

zināšanām balstītā ekonomikā. Tai ir jānodrošina arī tas, lai viņi būtu “iemācījušies mācīties” un lai viņiem būtu pozitīva attieksme pret mācīšanos.

Cilvēki plānos pastāvīgu izglītības ieguvu visas savas dzīves laikā vienīgi tad, ja viņi gribēs mācīties. Viņi negribēs turpināt mācīties, ja viņu izglītības pieredze jaunībā ir bijusi nesekmīga un personiski negatīva. Viņi arī negribēs turpināt mācīties, ja nebūs praktiski pieejamas atbilstošas izglītības iespējas no laika, tempa, atrašanās vietas aspekta, kā arī ja viņi nevarēs to atļauties. Viņi nebūs motivēti iesaistīties izglītībā, ja tās saturs un metodes neņems vērā viņu kultūras perspektīvas un dzīves pieredzi. Un viņi negribēs ieguldīt savu laiku, piepūli un naudu turpmākā izglītībā, ja tās zināšanas, iemaņas un pieredze, ko viņi jau ir ieguvuši, netiek jūtami atzīti un nepalīdz gūt panākumus personīgajā dzīvē vai darbā. Individuālā motivācija mācīties un dažādas izglītības iespējas ir galvenie faktori, lai sekmīgi īstenotu mūžizglītību. Ir būtiski **vairot pieprasījumu pēc izglītības kā arī tās iespēju piedāvājumu**, jo sevišķi attiecībā uz tiem, kas līdz šim ir guvuši vismazāko labumu no izglītības un apmācībām. Visiem būtu jābūt iespējai iegūt izglītību pēc savas izvēles un nevis jāiet pa iepriekš noteiktiem ceļiem, kas ved uz zināmiem mērķiem. Tas nozīmē, pavisam vienkārši, ka izglītības un apmācību sistēmām ir jābūt pielāgojamām individuālām vajadzībām un prasībām un nevis otrādi.

Pastāv trīs mērķtiecīgas mācīšanās pamatkategorijas.

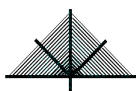
- **Formālā mācīšanās** notiek izglītības un apmācību institūcijās, un tās rezultātā tiek piešķirti atzīti diplomi un kvalifikācijas.

Neformālā mācīšanās (2 veidi)

- **Neformālā mācīšanās**, kura notiek līdzās formālajām izglītības un apmācību sistēmām, un tās rezultātā parasti netiek iegūti oficiāli atestāti. Neformālā mācīšanās var notikt darba vietā vai arī to var nodrošināt civilās sabiedrības organizācijas un grupas (tādas kā jauniešu organizācijas, arodbiedrības un politiskās partijas). Neformālās mācīšanās iespējas var sniegt arī organizācijas un dienesti, kas ir izveidoti, lai papildinātu formālās sistēmas (tai skaitā mākslas, mūzikas un sporta grupas vai privātstundas, lai sagatavotu eksāmeniem).

- **Neformālā mācīšanās**, kas ir ikdienas dzīves dabisks papildinājums. Atšķirībā no formālās un augstāk aplūkotās neformālās mācīšanās, ikdienas neformālā mācīšanās ne vienmēr ir apzināta mācīšanās, un tāpēc pat paši attiecīgie cilvēki to ne vienmēr uztver kā tādu, kas papildina viņu zināšanas un iemaņas.

Līdz šim vispārējā attieksmē ir dominējusi formālā izglītība, nosakot veidus, kā tiek sniegta izglītība un apmācības, un veidojot cilvēku izpratni par to, kas tiek atzīts par izglītību. Mūžizglītības nepārtrauktajā procesā lielāka loma ir neformālajām mācībām. Neformālā mācīšanās, atbilstoši savai definīcijai, notiek ārpus skolām, koledžām, apmācību centriem un universitātēm. Tā parasti netiek uzskatīta par “īstu” izglītību, un tai netiek piešķirta liela nozīme darba tirgū. Tādējādi neformālā izglītība parasti netiek pienācīgi novērtēta.

Savukārt, ikdienas neformālā mācīšanās parasti vispār netiek ņemta vērā, kaut arī tā ir vecākā izglītības forma un ir galvenā mācīšanās forma agrā bērnībā. Fakts, ka mikrodatoru tehnoloģija vispirms nostiprinājās mājās un tikai pēc tam – skolās, pasvīturo ikdienas neformālās mācīšanās svarīgumu. Neformālie konteksti nodrošina milzīgu izglītības rezervuāru un var kļūt par svarīgu jaunrades avotu mācīšanās un mācīšanās metodēm.

Termins “mūžizglītība” (lifelong learning) pievērš uzmanību laikam: tā ir izglītība mūža ilgumā, kas notiek vai nu pastāvīgi vai arī periodiski. Jaunizveidotais termins “lifewide learning” (izglītība mūža plašumā) bagātina šo jēdzienu, pievēršot uzmanību izglītības izplatībai, kas var iespieties visās mūsu dzīves jomās jebkurā mūsu dzīves posmā.¹³ **Izglītības “mūža plašuma” dimensija palīdz labāk saskatīt to, kā formālā un neformālā mācīšanās viena otru papildina.** Tā mums atgādina, ka noderīga un interesanta mācīšanās var notikt ģimenē, brīvajā laikā, kopienas dzīvē un ikdienas darba dzīvē. “Mūža plašuma” izglītība mums arī liek saprast, ka mācīšana un mācīšanās pašas ir lomas un darbības veidi, kas var tikt mainītas un apmainītas dažādos laikos un vietās.

Tomēr mūžizglītība arvien vēl tiek definēta dažādi atšķirīgos nacionālos kontekstos un saistībā ar atšķirīgiem mērķiem. Pēdējie pieejamie politikas pārskati¹⁴ liecina par to, ka definīcijas, tāpat kā līdz šim, parasti ir neformālas un pragmatiskas un ka tās vairāk ir saistītas ar praksi nekā ar konceptuālu skaidrību vai juridiskiem terminiem. Tas dzinējspēks, kas deviņdesmitajos gados atkal radīja interesi par mūžizglītību, bija rūpes par to, lai cilvēki būtu nodarbināmi un lai viņi spētu pielāgoties apstākļiem, kurus raksturoja augsts strukturālā bezdarba līmenis, kas visnegatīvāk ietekmēja cilvēkus ar viszemāko kvalifikāciju. Sagaidāmā Eiropas iedzīvotāju straujā novecošanās nozīmē, ka vajadzības pēc jaunākajām zināšanām un iemaņām nevar apmierināt, pamatā paļaujoties uz jaunu spēku ieplūšanu darba tirgū, kā tas notika pagātnē – gados jaunu cilvēku būs pārāk maz, un tehnoloģiskās attīstības temps ir pārāk straujš, jo sevišķi – digitālās ekonomikas paātrinātās izmaiņas.

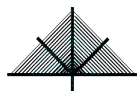
Šodien ir vērojama pāreja uz vairāk integrētu politiku, kas apvieno sociālos un kultūras mērķus ar ekonomisko pamatojumu mūžizglītībai.¹⁵ Ir sākušas nostiprināties jaunas idejas par pilsoņu un varas institūciju tiesību un pienākumu līdzsvaru. Vairāk cilvēku drošāk apliecina savas atšķirīgās personības un dzīves veidus. Tagad pastāv plašs pieprasījums pēc tā, lai lēmumi tiktu pieņemti cik vien iespējams tuvu cilvēku ikdienas dzīvei un lai viņiem būtu lielāka līdzdalība tajos. Šo iemeslu dēļ uzmanība ir tikusi pievērsta nepieciešamībai modernizēt pārvaldes struktūras visos Eiropas sabiedrību līmeņos.¹⁶ Tai pašā laikā ir palielinājušās plaisas

¹³ Piemēram, sk.: *Izglītība mūža garumā un platumā*, Nacionālā izglītības pārvalde, Stokholma, 2000. gada janvāris.

¹⁴ EURYDICE Eiropas nodaļa, *Mūžizglītības izaicinājums Eiropas Savienības Dalībvalstu izglītības sistēmām*, Brisele, 2000; CEDEFOP, *Izglītības ēra*, Thessaloniki, 2000; ECOTEC, *Kopienas programmu, fondu un iniciatīvu ieguldījums mūžizglītībā*, Ziņojums Eiropas Komisijas izglītības un kultūras DG, 2000. gada augusts.

¹⁵ Kearns, P. u.c. *VET izglītības ēra: mūžizglītības izaicinājums visiem*, 1. sēj., Nacionālais centrs arodizglītības pētījumiem (NCVER), Kensington Park, Austrālija, 1999., 25. lpp.

¹⁶ Tas ietver arī Eiropas līmeni; Komisija publicēs savu viedokli par Eiropas pārvaldes institūcijām 2001. gadā.

starp sociālās dzīves pamatstraumi un tiem, kas ir pakļauti ilgstošas sociālās atstumtības riskam. Izglītības un apmācību ietekme uz iespējām iekļūt, tikt uz priekšu un tikt uz augšu sabiedrībā ir kļuvusi nozīmīgāka nekā jebkad. Tie arvien sarežģītākie veidi, kā jaunieši pāriet no mācībām uz darbu, iespējams, norāda uz to, kas sagaida visu vecumu cilvēkus nākotnē. Nodarbināmība nepārprotami ir svarīgākais sekmīgas izglītības rezultāts, bet pilnvērtīga dzīve sabiedrībā balstās ne tikai uz algotu darbu. Izglītība paver ceļu uz gandarījumu sniedošu un produktīvu dzīvi arī pavisam citos aspektos – ne tikai cilvēka nodarbinātības statusa un perspektīvu ziņā.

3.3. Kopīgs darbs, lai praktiski īstenotu mūžizglītību

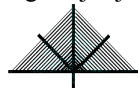
Kaut arī Dalībvalstu vairākums vēl nav izstrādājušas visaptverošas un saskaņotas stratēģijas, tās visas atzīst, ka kopīgs darbs dažādu partnerattiecību ietvaros ir galvenais līdzeklis mūžizglītības praktiskai ieviešanai. Šīs partnerattiecības ietver sadarbību starp ministrijām un citām varas institūcijām saskaņotas politikas izstrādē. Tajās ietilpst arī sadarbība starp sociālajiem partneriem izglītības izstrādes un ieviešanas procesā, līdzās valsts un privātajām iniciatīvām. Partnerattiecību panākumi galvenokārt ir atkarīgi no aktīvas vietējo un reģionālo institūciju un sabiedrisko organizāciju iesaistīšanās, šīm organizācijām sniedzot pakalpojumus, kas ir pietuvināti pilsoņiem un ir labāk pielāgoti vietējo kopienu konkrētajām vajadzībām.¹⁷ Eiropas Kopienas izglītības, apmācības un jaunatnes programmas no savas puses ir pierādījušas savu vērtību, atbalstot starpnacionālo sadarbību, partnerību un apmaiņu, lai attīstītu labu pieredzi.

Pastāvīga mūžizglītība arī nozīmē, ka dažādajiem izglītības un apmācību līmeņiem un nozarēm, ieskaitot neformālās sfēras, jādarbojas ciešā savstarpējā saskaņā. Šeit **efektīva kopdarbošanās** nozīmēs pielikt lielākas pūles nekā līdz šim, lai celtu tiltus un ceļus starp esošo sistēmu dažādajām daļām. Uz cilvēku vērstas mūžizglītības tīkla iespējas radīšana **ievieš vīziju par pakāpenisku osmozi starp nosacījumu struktūrām**, kas šodien ir relatīvi nesaistītas viena ar otru. Patreizējās Dalībvalstu debates par universitāšu nākotni ir piemērs tam, kā izdomātā politika sākt sadurties ar vīzijas praktisko īstenošanu. Universitāšu studiju atvēršanu jauniem un plašākiem tautas slāņiem nevar panākt, ja augstākās izglītības iestādes pašas nemainās – ne tikai iekšēji, bet arī savās attiecībās ar citām ‘mācīšanās sistēmām’¹⁸. Pakāpeniskās osmozes vīzija piedāvā divkāršu izaicinājumu: pirmkārt, augstu novērtējot formālās, neformālās un ikdienas neformālās mācīšanās komplimentaritāti; otrkārt, attīstot atvērtu iespēju un atzīšanas tīklu starp visām trim mācīšanās vidēm.

4. RĪCĪBA MŪŽIZGLĪTĪBĀ: SEŠAS GALVENĀS IDEJAS

¹⁷ Izglītības Eiropas dimensija: tās raksturs, saturs un perspektīvas. Informatīvs ziņojums, Ekonomikas un sociālā komiteja, Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsonības sekcija, 2000. gada 13. jūnijs (SOC/019 final). Sk. arī Reģionu komitejas Viedokli par pilsonību (pieejams: http://www.cor.eu.int/coratrwork/avis_32plen/226-99/226-1999_EN.doc)

¹⁸ Atbilde uz Eiropas universitāšu izaicinājumiem –izmaiņu ieviešana disciplinārajā un institucionālajā sadarbībā, F2000 Eiropas augstākās izglītības forums, EUCEN (Eiropas universitāšu tālākizglītības tīkls), Lieže, 2000. gada jūlijs

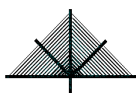
4.1. 1. galvenā ideja: Jaunas pamatprasmes visiem

Mērķis: Garantēt universālu un paliekošu pieeju mācībām, lai iegūtu un atjaunotu prasmes, kas nepieciešamas, lai ilgstoši piedalītos uz zināšanām balstītā sabiedrībā.

Šis ir būtisks pamats aktīvai pilsonībai un nodarbināmībai 21. gadsimta Eiropā. Ekonomiskās un sociālās izmaiņas pārveido un paaugstina to pamatprasmju aprakstu, kas katram minimāli nepieciešamas, lai nodrošinātu aktīvu līdzdalību darba dzīvē, ģimenes dzīvē un visa veida sabiedriskajā dzīvē – sākot ar vietējo sabiedrību un beidzot ar Eiropas kopienu. Jaunās pamatprasmes, kas iekļautas Lisabonas Eiropas Padomes secinājumos (26. paragrāfs) ir informācijas un komunikāciju tehnoloģiju (IKT) prasmes, svešvalodas, tehnoloģiskā kultūra, uzņēmējdarbība un sociālās prasmes. Nosauktās nekādā gadījumā neveido pabeigtu sarakstu, bet tās noteikti aptver galvenās jomas. Saraksts arī nenozīmē, ka tradicionālās rakstīšanas un rēķināšanas pamatprasmes vairs nav svarīgas. Toties ir svarīgi atzīmēt, ka šis nav mācību priekšmetu vai disciplīnu saraksts, kā mēs to pazīstam no saviem skolas gadiem un vēstures. Tas precizē plaši definētās zināšanu un kompetences jomas, starp kurām pastāv starppriekšmetu saikne: piemēram, svešvalodu mācīšanās sevī ietver tehnisko, kultūras un estētisko spēju apgūšanu, lai sazinātos, izpildītu un novērtētu. Tādējādi vispārējās, profesionālās un sociālās prasmes arvien vairāk pārklājas gan saturs, gan funkciju ziņā.

Par diskusijas sākuma punktu šis Memorands nosauc jaunās pamatprasmes, kas nepieciešamas, lai aktīvi piedalītos uz zināšanām balstītā sabiedrībā un tautsaimniecībā – darba tirgū un darbā, reālajās un virtuālajās kopienās un demokrātijā un piedalītos kā persona ar saskaņotu identitātes un dzīves virziena izjūtu. Dažas no šīm prasmēm, tādas kā digitālās prasmes, ir patiesi jaunas, kamēr citas, tādas kā svešvalodas, tagad kļūst svarīgākas daudz lielākam cilvēku lokam nekā kādreiz. Tādām sociālajām prasmēm kā pašapziņai, pašvirzībai un riskēšanai pieaug nozīme, jo sagaida, ka cilvēki tagad varēs uzvesties daudz patstāvīgāk (autonomāk) nekā kādreiz. Uzņēmējdarbības prasmes atbrīvo iespējas gan uzlabot individuālo darba veikšanu, gan dažādot uzņēmuma darbību; tās arī dod ieguldījumu darba radīšanā gan esošajā uzņēmumā, īpaši mazos un vidējos uzņēmumos, gan pašnodarbinātībā. Mācīšanās, kā mācīties, piemēroties pārmaiņām un kā orientēties milzīgajā informācijas plūsmā tagad ir vispārējās prasmes, kas ikvienam jāpagūst. Darba devēji arvien vairāk pieprasa spēju mācīties un ātri apgūt jaunas prasmes un piemēroties jauniem izaicinājumiem un situācijām.

Šo pamatprasmju pamatīga pārvaldīšana ir kritiska ikvienam, bet tas ir tikai pastāvīgas mācīšanās, kas turpinās visu dzīvi, sākums. Šodienas darba tirgus pieprasa mūžam mainīgas prasmju, kvalifikācijas un pieredzes paketi. Prasmju atšķirības un nesaskaņas, īpaši IT prasmju, plaši tiek atzītas par nozīmīgu iemeslu, kāpēc atsevišķos reģionos, rūpniecības nozarēs un nelabvēlīgajām sociālajām grupām ir pastāvīgi augsts bezdarba līmenis. Tiem, kam nav bijis iespējams apgūt atbilstošu pamatprasmju standartu, neatkarīgi no cēloņiem, nepārtraukti jāpiedāvā iespējas to izdarīt, kaut arī viņiem bieži nav veicies vai arī viņi nav pieņēmuši to, kas piedāvāts līdz šim. Dalībvalstu formālās izglītības un apmācības sistēmas –

sākotnējā, tālākā/augstākā vai pieaugušo/nepārtrauktā – atbild par nodrošināšanu, cik tālu vien iespējams, ka katrs indivīds apgūst, uzlabo un saglabā prasmes, kuras Dalībvalstis iekļāvušas standartos. Šajā sakarībā ļoti nozīmīgu lomu spēlē arī neformālās izglītības sfēras. Tas viss prasa nodrošināt augstas kvalitātes mācīšanās pieredzi un galarezultātus, aptverot cik vien daudz cilvēku iespējams aptvert. Tas prasa arī pastāvīgu pamatprasmju atskaites līmeņu pārskatīšanu, tā lai tas, ko piedāvā izglītība, ir saskaņā ar to, kas nepieciešams ekonomiski un sociāli.

Jautājumi diskusijām

Skolu un koledžu mācību plāni jau visur ir pārblīvoti ar nemitīgām prasībām iekļaut jaunu saturu un jaunas prasmes. Ko varētu darīt, lai atvieglotu šo spiedienu? Par kādiem principiem uz zināšanām balstītas sabiedrības laikmetā jāinformē mācību plānu organizācijai un saturam?

Vai var paredzēt individuālās tiesības visiem pilsoņiem apgūt un uzlabot prasmes mūžizglītības ceļā?

Mācīšanās iniciatīva ir nospraudusi mērķi, ka līdz 2003. gadam visi skolēni, beidzot skolu, būs digitāli izglītoti. Kādi ir prioritārie darbības rajoni tām pilsoņu grupām – jauniem un veciem – kas atrodas nepareizajā pieaugošās datorizācijas pusē?

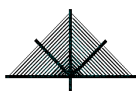
Kā varētu attīstīt kopējo Eiropas struktūru, kas definē jaunās pamatprasmes, ko pieprasa aktīva piedalīšanās uz zināšanām balstītā sabiedrībā un tautsaimniecībā, kā to paredz Lisabonas secinājumu 26. paragrāfs?

Nodarbināmības Vadlīniju 2001 pieteikums (Vadlīnijas 3, 4 un 6) aicina Dalībvalstis nodrošināt, ka jaunieši pabeidz obligāto izglītību, un aicina uzlabot pieaugušo, īpaši vecāku strādnieku, daļēja darba laika, pagaidu nodarbināto un bezdarbnieku, pieeju mācībām. Kāda veida mēri būtu piemēroti un efektīvi, lai sasniegtu šos mērķus, kā arī vispār sasniegtu prasmju uzlabošanas mērķi?

Kādi būtu efektīvi ceļi, lai uzraudzītu un sagatavotos no jaunu parādījušos prasmju vajadzībām un aizkavētu prasmju neatbilstību un darbinieku atrašanas grūtības pēc mūžizglītības prasībām, saskaņā ar Nodarbināmības Vadlīniju 2001 pieteikumu (Vadlīnija 7)? Kā var tālāk attīstīt pamatprasmju pārbaudes un pašnovērtējuma instrumentus?

4.2. 2. galvenā ideja: Vairāk investīciju cilvēkresursos

Mērķis: Redzami pacelt investīciju līmeni cilvēkresursos, lai par prioritāti noteiktu Eiropas vissvarīgāko vērtību – tās cilvēkus

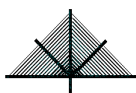

Lisabonas Eiropas Padomes secinājumi nosaka skaidrus mērķus visiem, kas rūpējas par ikgadējo investīciju uz vienu cilvēku palielināšanu cilvēkresursiem, un Nodarbinātības Vadlīnijas (13, 14 un 16) uzaicina Dalībvalstis nospraust atbilstošus mērķus. Tas ne tikai nozīmē, ka **esošos investīciju līmeņus** uzskata par **pārāk maziem, lai nodrošinātu kopējo prasmju papildinājumu**, bet arī, ka **ir nepieciešams pārskatīt, ko vispār uzskata par investīcijām**. Nodokļu režīmi, grāmatvedības standarti un uzņēmuma prasības ziņojumiem un ziņu atklātībai Dalībvalstīs ir atšķirīgas. Kaut vai šī viena paša iemesla dēļ nav iespējams viens atrisinājums – kā gadījumā, kad uzņēmuma investīcijas cilvēkresursos varētu aplūkot vienādi kā kapitālieguldījumus. Bet nav jau tā, ka atšķirības nebūtu vēlamas – Kopienas darbības vadošais princips ir cieņa pret dažādību. Solis uz priekšu varētu būt, ja Sociālie Partneri ieviestu vispārējus vienošanās noteikumus mūžizglītībai, uzstādot mērķus nepārtraukt apmācību (balstoties uz labāko pieredzi) un ieviest Eiropas balvu īpaši progresīviem uzņēmumiem. Līdzīgi ir nepieciešams padarīt ieguldījumus cilvēkresursos caurspīdīgākus.

Tomēr nav šaubu, ka indivīda līmenī stimulu mēri jāattīsta pilnīgāk. Ideja par individuālajiem mācīšanās kontiem ir piemērs, ar kuru cilvēkus iedrošina ieguldīt izdevumos viņu pašu mācībām caur īpašiem uzkrājumiem un depozītiem, kas piesaista atbilstošas vai papildus valsts un privāto fondu stipendijas un priekšrocības. Uzņēmumu plāni, kas dos darbiniekiem noteiktu laiku un naudu, lai mācītos pēc viņu izvēles vai saskaņā ar nepieciešamo profesionalitāti, ir cits piemērs. Dažās Dalībvalstīs ir apspriestas darbinieku tiesības uz apmaksātu mācību atvaļinājumu un arī bezdarbniekiem ir tiesības uz apmācības iespējām. Vēl vairāk, ir piemēri par uzņēmumiem, kas darbiniekiem vecāku atvaļinājuma laikā vai arī pirms viņi atgriežas atpakaļ darbā piedāvā iespēju piedalīties prasmju uzlabošanasursos. Attiecībā uz apmācību darba vietā vai saistībā ar darbu, īpašu uzmanību nākošajā desmitgadē jāpievērš tiem, kas vecāki par 35 gadiem. Daļēji tas ir tāpēc, ka demogrāfiskās tendences palielinās vecāku darbinieku stratēģisko nozīmi. Piedalīšanās tālākizglītībā un apmācībā arī patreiz asi ietekmē vecākos strādniekus, īpaši tos, kam zemāka kvalifikācija un kas strādā zemāk kvalificētus darbus.

Darba devēji ir reģistrējuši pieaugošu prasību pāriet uz daļēja darba laika līgumiem ne tikai ģimenes apstākļu dēļ, bet arī lai turpinātu mācības. Daudzos gadījumos to ir grūti realizēt dzīvē, kaut arī brīvprātīgs daļēja laika darba līmenis ievērojami atšķiras starp Dalībvalstīm – skaidri eksistē vieta apmaiņai ar labu pieredzi. Vēl vairāk, **Sociālajiem partneriem ir svarīga loma**, runājot par līgumiem par kopīgu darbinieku mācīšanās finansēšanu un par elastīgākiem darba noteikumiem, kas piedalīšanos mācībās padara praktiski iespējamu. Tāpēc ieguldījumi cilvēkresursos ir arī jautājums par to, lai veicinātu cilvēkus pārvaldīt viņu pašu ‘dzīves laiku’ un padarītu plaša apjoma mācīšanās galarezultātus redzamākus visām tajā iesaistītajām pusēm. Radoša un novatoriska pieeja ieguldījumiem cilvēkresursos ir neatņemama mācīšanās organizāciju attīstīšanas daļa.

Neatkarīgi no konkrētajiem mēriem, kas radīti Dalībvalstīs, rūpniecībā, nodarbinātības sektoros vai individuālajos uzņēmumos, būtisks punkts ir, ka ieguldījumu palielināšana cilvēkresursos pieprasa virzīšanos uz dalītas atbildības kultūru un uz skaidriem kopīgas finansēšanas pasākumiem, lai piedalītos mūžizglītībā.

Jautājumi diskusijām

Kā investīcijas apmācībā var padarīt reālākas (taustāmākas) un caurspīdīgākas indivīdam un darba devējam vai uzņēmumam, īpaši pastiprinot finansu stimulus un atbrīvojoties no bremsējošas darbības? Kādi ir daudzsoļošie veidi, lai iedrošinātu un veicinātu indivīdus kopīgi finansēt un pašiem uzņemties kontroli pār savu mācīšanos (piemēram, caur individuālajiem mācīšanās kontiem vai kompetences nodrošināšanas plāniem)?

Saskaņots un pētījumu balstīts pamudinājums Dalībvalstīs un Kopienas līmenī varētu palīdzēt noskaidrot sociālos un ekonomiskos labumus, kas rodas no investēšanas mūžizglītībā, ieskaitot caurspīdīgāku ieguldījumu un galarezultātu mēru attīstīšanu. Vai ir pietiekoša kolektīvā griba to darīt un kā šo pamudinājumu varētu ieviest un īstenot?

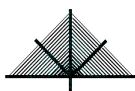
Kā varētu efektīvi izmantot Strukturālos Fondus, īpaši Eiropas Sociālo Fondu, lai investīcijas virzītu mūžizglītības infrastruktūrā, sevišķi jau vietējo apmācības centru izveidošanā un modernu IKT iekārtu uzstādīšanā? Kādā mērā šie resursi un mēri var palīdzēt nodrošināt, ka valsts finansētas izglītības un apmācības kvalitāte nav zemāka kā tā, ko sniedz privāti finansētā?

Kādos veidos progresīvi darba devēji nodrošina ar laiku un iespēju piedalīties mūžizglītībā, tai skaitā ar pasākumiem, kas palīdz vecākiem un aprūpētajiem savienot mācīšanos ar ģimeni, kā arī ar darba pienākumiem? Kā vislabākās pieredzes var padarīt pieejamākas uzņēmumos visā Eiropā? Kā valdības un valsts dienestu darba devēji varētu kļūt par efektīviem labas pieredzes modeļiem šajā ziņā?

4.3. 3. galvenā ideja: Inovācijas mācīšanās un mācībās

Mērķis: Attīstīt efektīvas mācību un mācīšanās metodes un kontekstus pastāvīgai mūžizglītībai.

Mums virzoties uz sabiedrību, kas mācās, mainās mūsu izpratne par to, kas ir mācīšanās, kur un kā un kādos nolūkos tā notiek. Mēs arvien vairāk sagaidām, ka mācību un mācīšanās metodes un konteksti atzīs un piemērosies dažādam ne tikai indivīdu, bet arī specifisko interešu grupu multikulturālajā Eiropas sabiedrībā interešu, vajadzību un prasību lokam. Tas nozīmē, ka notiek **būtiska pāreja uz mācīšanās sistēmām, kas orientētas uz izmantotāju ar caurlaidīgām robežām pāri sektoriem un līmeņiem**. Ļaušana indivīdiem kļūt par aktīviem apmācāmajiem sevī ietver gan esošās prakses uzlabošanu gan jaunu un dažādu pieeju attīstīšanu, lai izmantotu tās iespēju priekšrocības, ko piedāvā IKT un mācīšanās kontekstu pilns apjoms.

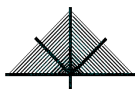
Mācīšanās pieredzes un galarezultāta kvalitāte ir kritērijs arī pašu apmācāmo acīs. Bet bez šīs jomas profesionāļu aktīvas iesaistīšanās nevar notikt lielas efektīvas izmaiņas un novatorisms, jo viņi ir vistuvāk pilsonim, kas mācās un vislabāk pazīst mācīšanās vajadzību un procesu dažādību. **Uz IKT balstītas mācīšanās tehnoloģijas piedāvā lielu potenciālu** inovācijām mācību un mācīšanās metodēs, kaut arī praktizējošie pedagogi uzstāj, ka, lai tās būtu pilnībā efektīvas, tās jāiekļauj 'reāla laika' kontekstos un attiecībās starp skolotājiem un apmācāmajiem. Jaunajām metodēm jāņem vērā arī mainošās konsultantu un skolotāju, kas ir šķirti no saviem studentiem laika un attāluma ziņā, lomas.¹⁹ Vēl vairāk, **lielākā daļa no tā, ko piedāvā mūsu izglītības un apmācības sistēmas vēl tiek organizēts un mācīts it kā tradicionālie dzīves plānošanas un organizēšanas veidi nebūtu mainījušies jau vismaz pusgadsimtu.** Mācīšanās sistēmām jāpiemērojas mainīgajiem veidiem, kā cilvēki šodien dzīvo un mācās. Tas ir īpaši svarīgi, lai sasniegtu dzimumu vienlīdzību un lai rūpētos par pieaugoši aktīvu 'Trešās paaudzes' pilsonību. Mēs vēl pārāk maz zinām un dalāmies pieredzē par, piemēram, to, kā radīt produktīvu uz sevi vērstu mācīšanos, atceroties, ka mācīšanās galu galā ir sociāls process; kā vislabāk mācās padzīvojušie pilsoņi; kā piemēroties mācīšanās vidēm, lai nodrošinātu invalīdu integrāciju; vai kāds varētu būt jaukta vecuma mācību grupu potenciāls izziņas, praktisko un sociālo prasmju attīstībai.

Mācību un mācīšanās metožu un kontekstu kvalitātes uzlabošana nozīmēs Dalībvalstu nozīmīgas investīcijas, lai piemērotu, uzlabotu un saglabātu prasmes tiem, kas strādā formālās un neformālās mācīšanās vidēs gan kā apmaksāti profesionāļi, gan kā brīvprātīgie vai kā tie, kam mācīšana ir blakus vai palīgfunkcija (piemēram, pieredzējuši prasmīgi tirgotāji darba vietā vai kopienu attīstības darbinieki). Izglītības un apmācības praktiķi strādā daudzās iestādēs un ar daudziem dažāda veida apmācāmajiem. Diezgan bieži fakts, ka viņu darbs ir saistīts ar mācīšanu un mācīšanos paliek nepamanīts, tai skaitā arī viņu pašu nepamanīts, kā piemēram gadījumā ar tiem, kas strādā jauniešu organizācijās.²⁰ Tas viss nozīmē, ka pirmkārt pastāv visam cauri ejoša mācītā atkārtošana un sākotnējās un iekšējās skolotāju apmācības reforma tā, ka tā patiesi aprūpē pilnu mācīšanās kontekstu un mērķa grupu spektru.

Mācīšanas profesionālā loma saskaras ar izšķirošu pārmaiņu nākošajās desmitgadēs: **skolotāji un apmācītāji kļūst par gidiem, padomdevējiem un starpniekiem.** Viņu loma – un tā ir būtiska – ir palīdzēt un atbalstīt skolēnus, kas, cik vien iespējams, paši atbild par savu mācīšanos. Tāpēc iespējai un pārliecībai attīstīt un praktizēt atklātas un piedalošās mācību un mācīšanās metodes jāklūst par būtisku pedagogu un apmācītāju profesionālo prasmi gan formālā, gan neformālā vidē. Aktīva mācīšanās kā priekšnoteikumu pieņem motivāciju mācīties, spējas izmantot kritisko domāšanu un prasmi mācīties. Mācīšanas neizstājama loma atrodas precīzā cilvēka spēju radīt un izmantot zināšanas audzināšanā.

¹⁹ Piemēram, skat. Mācību grupas uz mērķa intelekta tīklos, JRC/IPTS, Seviļa, 2000.

²⁰ Mūžizglītība – jaunatnes perspektīva, Eiropas Jauniešu Forums/Briseles Brīvā universitāte, Brisele, 1997. gada decembris

Kā var efektīvi kombinēt uz IKT balstītu pedagoģijas attīstību ar meklējumiem uzlabot un modernizēt uz cilvēku balstītu pedagoģiju? Kā tehniskie speciālisti un skolotāji/apmācītāji var efektīvāk strādāt kopā, lai radītu kvalitatīvus mācību materiālus un resursus? Ņemot vērā, ka komerciāli radīto mācību materiālu un resursu skaits pieaug, kā var to kvalitāti un atbilstošu izmantošanu vislabāk uzraudzīt, ieskaitot sadarbību Eiropas līmenī?

Kāds būtu vislabākais starpnacionālo projektu galarezultātu uzraudzības un analizēšanas veids, ar domu, lai radītu ziņojumu par mūžizglītības metodēm noteiktā kontekstā, noteiktiem nolūkiem un skolēnu tiptiem? Kādas ir izredzes attīstīt jēgpilnus, kvalitatīvus izejas punktus ņemot par pamatu salīdzinošo situāciju analīzi šajā jomā?

Apmācības kursi un kvalifikācija izglītības un apmācības praktiķiem, kas strādā neformālajos sektoros (tādos kā kopienas darbs un darbs ar jaunatni), pieaugušo izglītībā vai tālākizglītībā visā Eiropā nav pietiekoši attīstīti. Ko var darīt, lai uzlabotu šo situāciju, ieskaitot sadarbību Eiropā?

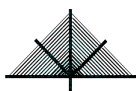
Kādām jābūt prioritārajām tēmām praktiskās izglītības pētījumiem Dalībvalstīs un Kopienas līmenī nākošajā desmitgadē? Kā var celt pētījumu pievienoto vērtību, izmantojot lielāku starpnacionālo sadarbību un apmaiņu? Ko varētu darīt, lai efektīvāk atbalstītu darbības izpēti izglītībā, kas cieši darbojas starp pašiem praktiķiem, bet bieži netiek novērtēta pētniecības kopienā?

4.4. 4. galvenā ideja: Mācīšanās novērtēšana

Mērķis: Ievērojami uzlabot veidus, kādos saprot un novērtē piedalīšanos mācībās un tās galarezultātus, īpaši neformālās mācīšanās un ikdienas neformālās mācīšanās galarezultātus.

Uz zināšanām balstītā tautsaimniecībā pilnīga cilvēkresursu attīstīšana un izmantošana ir noteicošais faktors, lai saglabātu konkurētspēju. Šajā kontekstā diplomi, sertifikāti un kvalifikācija ir svarīgs atskaites punkts darba devējiem un indivīdiem gan darba tirgū, gan uzņēmumā. Darba devēju pieaugošā prasība pēc kvalificēta darbaspēka un pieaugošā konkurence starp indivīdiem, lai iegūtu un saglabātu darbu, ved pie augstākas prasības pēc atzītas mācīšanās nekā tas bijis jebkad agrāk. Par svarīgu politikas un profesionālo jautājumu visā Savienībā ir kļuvis jautājums kā vislabāk modernizēt nacionālās sertifikācijas sistēmas un pieredzi jaunajos ekonomiskajos un sociālajos apstākļos.

Izglītības un apmācības sistēmas piedāvā pakalpojumus indivīdiem, darba devējiem un visai sabiedrībai kopumā. Piedāvāto pakalpojumu kvalitātes neatņemams elements ir nodrošināšana, ka mācīšanās ir redzami un atbilstoši atzīta. Integrētā Eiropā gan atvērtais darba tirgus, gan pilsoņu tiesības brīvi

pārvietoties, lai dzīvotu, mācītos, celtu kvalifikāciju un strādātu visās Dalībvalstīs pieprasa, ka zināšanas, prasmes un kvalifikācija ir gan saprotamāka, gan praktiski ‘pārvietojamāka’ Savienības robežās. Ir sasniegts ievērojams progress caurspīdīguma un savstarpējās atzīšanas līgumos, īpaši attiecībā uz augstāko izglītību un regulētajiem profesionālajiem un tehniskajiem nodarbinātības veidiem.

Tomēr ir vienprātība, ka mums jādara daudz vairāk šajā jomā daudz plašāka iedzīvotāju segmenta un darba tirgus labā. Ārēji redzama atzinība – vienalga kādā formā – ir efektīvs līdzeklis, lai motivētu ‘netradicionālos skolniekus’, kā arī tos, kas kādu laiku nav bijuši aktīvā darbaspēka skaitā bezdarba, ģimenes pienākumu vai slimības dēļ. Ir svarīgas arī novatoriskas sertifikācijas formas neformālajai apmācībai, lai paplašinātu atzīšanas spektru kopumā, neatkarīgi no apmācāmā pārstāvētā tipa.

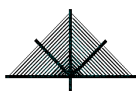
Ir absolūti būtiski attīstīt augstas kvalitātes sistēmas Pamata un Eksperimentālās mācīšanās akreditācijai (APEL) un veicināt tās pielietojumu plašā kontekstā. Jāpārlicina arī darba devēji un uzņēmšanas komisijas konsultanti izglītības un apmācības institūcijās par šādas sertifikācijas vērtību. APEL sistēmas novērtē un atzīst indivīdu esošās zināšanas, prasmes un pieredzi, kas iegūta ilgā laika periodā un dažādos kontekstos, ieskaitot neformālos un ikdienas neformālos. Izmantotā metode var atklāt prasmes un kompetenci, ko paši indivīdi nedomā sevī esam un tāpēc nepiedāvā to darba devējiem. Pats process prasa aktīvu kandidāta piedalīšanos, kas pats par sevi ceļ indivīda pašapziņu un paštēlu.

Dažādā nacionālā terminoloģija un esošie kultūras pieņēmumi turpina padarīt caurspīdīgumu un savstarpējo atzīšanu par bīstamu un delikātu uzdevumu. Šajā jomā būtiska ir griešanās pēc palīdzības pie tehniskajiem ekspertiem, lai izveidotu un ieviestu uzticamas un ticamas atzīšanas sistēmas. Tam jāiet kopā ar lielāku to personu iesaistīšanos, kas praktiski vērtē iegūtos diplomus un kas ir pazīstami ar veidiem, kādos indivīdi un uzņēmumi ikdienas dzīvē izmanto diplomus. Tāpēc Sociālie Partneri un atbilstošas NVO nav mazāk svarīgas kā amatpersonas un profesionāli pedagogi.

Jautājumi diskusijai

Novatoriskas novērtējuma un atzīšanas formas ir prioritāra darbības joma. Kas jādara, lai ieviestu darbojošās APEL sistēmas visās Dalībvalstīs? Kādos veidos varētu attīstīt un apmainīties starp valstīm ar sistemātisku informāciju par to izmantošanu un pieņemamību? Kā var attīstīt atbilstošas sistēmas, lai atzītu kompetenci, kas iegūta neformālajos un ikdienas neformālajos kontekstos, tādos kā jaunatnes un kopienas asociācijas?

Ar Kopienas izglītības, apmācību un jaunatnes programmu atbalstu sadarbojoties ir attīstīti daudzi novērtēšanas un atzīšanas instrumenti. Tajos

ietilpst ECTS (Eiropas Kredītu Pārcešanas Plāns) un Pielikums pie Eiropas Diploma (augstākās izglītības jomā), EUROPASS (ar darbu saistītas apmācības atzīšana), EVS sertifikāts (piedalīšanās Eiropas Brīvprātīgo Pakalpojumu plānā), ECDL (Eiropas Datorizētās Autovadītāja Tiesības) un vairāki automatizēti pašnovērtēšanas instrumenti (Eiropas pilotprojekti). Eiropas diplomu pamata IKT prasmēm izveidos eMācīšanās ietvaros. Kā var šos dažādos instrumentus paplašināt un attīstīt sasakņotā veidā? Kādas iespējas pastāv uz kredītu balstītiem stimuliem, kas saistīti ar kopīgu ‘Eiropas CV’ formātu, kā to piedāvā Lisabonas secinājumu 26. paragrāfs?

Nodarbināmības Vadlīniju 2001 pieteikums (Vadlīnija 4) aicina dalībvalstis uzlabot zināšanu, kvalifikācijas un prasmju atzīšanu, lai veicinātu mobilitāti un mūžizglītību. Kādi mēri jāpieņem, lai to izdarītu? Kā varētu attīstīt esošo Eiropas Forumu par Kvalifikācijas Caurspīdīgumu²¹, lai pakalpotu šiem mērķiem un kādi līdzīgi stimuli veicinātu kopīgas pieejas attīstību un labas pieredzes kompetences novērtēšanā un atzīšanā izplatīšanu?

Kā var uzlabot komunikāciju un dialogu starp Sociālajiem Partneriem, uzņēmumiem un profesionālajām asociācijām, lai celtu savstarpējo uzticēšanos vēl atšķirīgāku atzīšanas formu ticamībai un derīgumam?

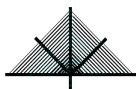
4.5. 5. galvenā ideja: Pārdomāt konsultēšanu

Mērķis: Nodrošināt, ka ikvienam ir viegli pieejama kvalitatīva informācija un padoms par mācīšanās iespējām visā Eiropā visā dzīves laikā.

Vēl nesen pārvietošanās starp izglītību, apmācību un darba tirgu notika tikai vienreiz cilvēka dzīvē – kā jauniem cilvēkiem, pabeidzot skolu vai universitāti, lai atrastu darbu, iespējams ar vienu vai vairākiem profesionālās apmācības posmiem pa vidu. Šodien mums visiem vairākas reizes dzīves laikā var būt nepieciešama informācija un padoms par to, ko ‘darīt tālāk’, pat absolūti to iepriekš neparedzot. Tā ir neatņemama plānošanas un iešanas cauri dzīves projektam sastāvdaļa, kā nepārtraukts process, kurā apmaksāts darbs ir tikai viens komponents, neatkarīgi no tā, cik svarīgs tas arī nebūtu. Izvēles iespēju izsvēršana un lēmumu pieņemšana noteikti pieprasa atbilstošu un precīzu informāciju, bet profesionāla palīdzība var bieži palīdzēt noskaidrot domas.

Šajā kontekstā ir nepieciešama jauna pieeja, kas paredz padomu došanu kā pastāvīgi visiem pieejamu pakalpojumu, kas pārvar atšķirību starp izglītību, padomu došanu profesionālajā un personiskajā jomā un kas iesniedzas jaunos sabiedrības slāņos. Dzīvošana un strādāšana sabiedrībā, kas mācās, aicina aktīvus pilsoņus, kam ir pašmotivācija, sekot savai personiskajai un profesionālajai attīstībai. Tas nozīmē, ka noteikumu sistēmas jāmaina no

²¹ Šo Forumu izveidoja ar kopīgu Eiropas Komisijas un CEDEFOP iniciatīvu.

piedāvājumu pieejas uz pieprasījuma pieeju, kur izmantotāja vajadzības un prasības novietotas problēmas centrā.

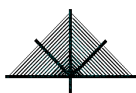
Praktiķu uzdevums ir pavadīt indivīdus viņu ceļojumā caur dzīvi, atbrīvojot motivāciju, nodrošinot atbilstošu informāciju un veicinot lēmumu pieņemšanu. Tas sevī ietver aktīvākas pieejas attīstīšanu – t.i., paejoties pretī cilvēkiem nevis gaidot, kamēr viņi nāks pēc padoma, un sekojot veiktajam progresam. Tas arī ietver sevī pozitīvas darbības veikšanu, lai aizkavētu un kompensētu neveiksmi mācīties un izkrišanu no izglītības un apmācības kursiem.

Padomdevēju un konsultēšanas profesionāļu nākotnes lomu var aprakstīt kā ‘starpniecību’. Ar klienta interesēm priekšplānā ‘starpnieks padomdevējs’ var ieviest un piemērot plaša apjoma informāciju, lai palīdzētu izlemt par labāko darbības veidu nākotnē. Uz IKT/Internetu balstīti informācijas avoti un diagnosticējošie instrumenti paver jaunus apvāršņus konsultēšanas pakalpojumu apjoma un kvalitātes uzlabošanai. Tie var bagātināt un paplašināt profesionāļa lomu, bet noteikti nevar to aizstāt – un jaunās tehnoloģijas nes arī jauna potenciālas problēmas, kas jārisina. Piemēram, konsultantiem praktiķiem būs jāattīsta augsta līmeņa jaudas informācijas vadībai un analīzei. Viņus aicinās palīdzēt cilvēkiem atrast ceļu informācijas labirintā, palīdzot cilvēkiem sašķirot, kas ir nozīmīgs un derīgs to vajadzībām. Mācīšanās nosacījuma globalizētajā visumā cilvēkiem vajadzēs padomu par piedāvājuma kvalitāti.

Visu šo iemeslu dēļ konsultāciju pakalpojumiem jāvirzās uz ‘holistisku’ nosacījumu stilu, varošiem aptvert lielu apjomu vajadzību un prasību un dažādus cilvēkus. Tas ir pats par sevi saprotams, ka tādiem pakalpojumiem jābūt pieejamiem uz vietas. Praktiķiem jābūt pazīstamiem ar to personu, kam tiek sniegta informācija un padoms, ar personīgajiem un sociālajiem apstākļiem, bet vienlīdz jāzina arī vietējā darba tirgus un darba devēju vajadzības. Konsultāciju pakalpojumi ciešāk jāiesaista arī saistītu personisko, sociālo un izglītības pakalpojumu tīklā.

Pēdējos gados arvien vairāk atzīst, ka daudz informācijas un padoma meklē un atrod pa neformālajiem un ikdienas neformālajiem kanāliem. Profesionālie konsultāciju pakalpojumu piedāvātāji sāk ņemt to vērā ne tikai attīstot sadarbības tīklus ar vietējām asociācijām un brīvprātīgo grupām, bet arī izveidojot ‘zema slietņa’ pakalpojumus vietējos apstākļos. Šīs ir svarīgas stratēģijas, lai uzlabotu piekļušanu ļoti nelabvēlīgām mērķa grupām.

Tradicionāli konsultācijas nodrošināja kā sabiedriskus pakalpojumus un tos sākotnēji veidoja, lai pavadītu sākotnējo pāreju starp skolu un darba tirgu. Pēdējos trīsdesmit gados uz tirgu balstīti pakalpojumi ir savairojušies, īpaši augsti kvalificētajiem darbiniekiem. Dažās Dalībvalstīs konsultāciju pakalpojumi ir pilnīgi vai daļēji privatizēti. Arī paši uzņēmumi ir sākuši

investēt konsultāciju pakalpojumos saviem darbiniekiem. Tomēr valsts sektora atbildībā paliek ieviest minimālos kvalitātes standartus un definēt nosaukumus.

Jautājumi diskusijai

Kā var pastiprināt esošās iniciatīvas²² un pakalpojumus, lai konsultēšana kļūtu par neatņemamu atvērtās Eiropas daļu? Kādi uzlabojumi nepieciešami, lai nodrošinātu savstarpēji saistītas datu bāzes par mācīšanās iespējām visu dzīvi?²³ Kāda ir radušās ‘bezrobežu izglītības’ – tas ir, mācīšanās, ko piedāvā vienā valstī, bet piekļūšana tai ir no citas valsts – ietekme uz konsultāciju pakalpojumiem?

eMācīšanās iniciatīva paredz, ka līdz 2002. gada beigām profesionālo konsultāciju pakalpojumiem jāpiedāvā universāla pieeja informācijai par apmācību, darba tirgu un karjeras iespējām ‘jaunās tehnoloģijas’ prasmēs un darbos. Kā šo mērķi var sasniegt? Vēl vairāk, kā var dot tālāku impulsu uz Internetu balstītu instrumentu attīstībai, lai cilvēks pats varētu sevi konsultēt?

Ko var darīt, lai modernizētu un uzlabotu sākotnējo un iekšējo apmācību un profesionālo attīstību konsultantiem praktiķiem? Kur ir visaktuālākās vajadzības uzlabotai apmācībai? Kādiem projektiem šajā jomā SOCRATES II, LEONARDO II un JAUNATNES programmu ietvaros piešķirt prioritāti?

Ir skaidra vajadzība paplašināt pakalpojumu sniegšanu vietējā līmenī, pieejamās formās un veidotu īpašām mērķa grupām. Kā var piemērot plašāk visā Eiropā novatoriskās pieejas, tādas kā ‘vienas apstāšanās veikali’? Kāda ir marketinga stratēģiju loma konsultēšanā, un kā tās var padarīt efektīvākas? Kā var starpiestāžu tīklus attīstīt, lai tie ļautu vietējiem pakalpojumu sniedzējiem ar kopēja speciālistu avota palīdzību piedāvāt ‘piemērotus’, bet individualizētus pakalpojumus?

Kā var vislabāk nodrošināt pakalpojumu kvalitāti jauktā valsts un privātajā konsultāciju tirgū? Vai būtu pieņemami veidot konsultāciju pakalpojumu kvalitātes vadlīnijas, ieskaitot sadarbību Eiropas līmenī?

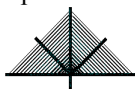
4.6. 6. galvenā ideja: Nodrošināt mācīšanos tuvāk dzīvesvietai

Mērķis: Nodrošināt mūžizglītības iespējas tik tuvu apmācāmajam cik vien iespējams, viņa pašvaldībā un atbalstītas ar IKT iekārtām, kad vien iespējams.

Pēdējos gados reģionālā un vietējā līmeņa pašvaldības ir kļuvušas ļoti ietekmīgas saskaņā ar pastiprināto prasību pieņemt lēmumus un sniegt

²² Piemēram, ir jau izveidoti vai patreiz top Nacionālie resursu centru profesionālajai konsultēšanai Eiropas konsultēšanas tīkls, FEDORA (Eiropas Forums studentu konsultēšanai) tīkls, EURES sistēma un uz Internetu balstīti vārti uz Eiropas mācīšanās teritoriju.

²³ Uz 2001. gadu Nodarbināmības Vadlīnija 7 ceļ darba tirgus funkcionēšanu uzlabojot savstarpēji saistītas datu bāzes par darba un mācīšanās iespējām.

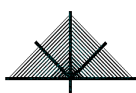
pakalpojumus ‘uz vietas’. Izglītības un apmācības nosacījums ir viena no politikas jomām, kas iepriekš nolemta būt par šī virziena daļu – lielākajai daļai cilvēku no bērnības līdz vecumam mācīšanās notiek uz vietas. Vietējā un reģionālā vara arī ir tā, kas nodrošina infrastruktūru pieejai mūžizglītībai, ieskaitot bērnu aprūpi, transporta un sociālās labklājības pakalpojumus. Tāpēc ir būtiska reģionālo un vietējo amatpersonu resursu mobilizācija, lai atbalstītu mūžizglītību. Līdzīgi arī civilajām sabiedriskajām organizācijām un asociācijām stiprākās saknes ir vietējā līmenī, un tām tipiski ir plaši zināšanu un pieredzes rezervuāri par kopienām, kuru daļa tās ir.

Kultūras dažādība ir Eiropas atšķirības zīme. Katrai vietai var būt dažādi raksturlielumi un problēmas, bet tām visām ir kopīga unikāla vietas un identitātes atšķirība. Pazīstamā cilvēku vietējās kopienas un reģiona atšķirība dod pašapziņu un rada sociālos tīklus. Šie resursi ir svarīgi piešķirot nozīmi mācīšanās procesam un atbalstot pozitīvus mācīšanās galarezultātus.

Dažādotas un vietēji pieejamas mūžizglītības iespējas nodrošina, ka cilvēkus nepiespiež atstāt viņu dzīvesvietas pašvaldību, lai mācītos un celtu kvalifikāciju, kaut arī viņi tik pat labi var izvēlēties to darīt, un tāda mobilitātes pieredze pati par sevi būs pozitīva mācīšanās pieredze. Dažām grupām, tādām kā invalīdiem, nav vienmēr iespējams būt fiziski mobiliem. Tādos gadījumos vienlīdzīgu pieeju mācībām var sasniegt tikai atvedot mācīšanos pie pašiem skolēniem. IKT piedāvā lielu potenciālu, lai sasniegtu izkaisītus un izolētus iedzīvotājus rentablā veidā – ne tikai pašai apmācībai, bet arī komunikācijai, kas kalpo, lai saglabātu kopienas identitāti lielos attālumos. Vēl vairāk, ‘diennakts’ un ‘gājiena’ pieeja mācīšanās pakalpojumiem, ieskaitot tiešā pieslēguma (on-line) mācīšanos, nodrošina, ka ikviens var izmantot mācību laiku vislabāk, neatkarīgi no tā, kur viņš tajā brīdī fiziski atrodas.

Savukārt bieži apdzīvotos urbanizētos rajonos var saliedēt daudzkārtīgas dažādību pārstāvošas partnerības, izmantojot mūžizglītību kā virzītāju vietējai un reģionālajai atjaunotnei. Pilsēta, kas ir pastāvīgi mainošos grupu un ideju satikšanās punkts, vienmēr bijusi inovāciju un debašu magnēts. Pilsētas vide plūst pāri malām no visa veida mācīšanās iespējām, no ikdienas ielu dzīves līdz ātrgaitas uzņēmumiem, līdzīgās devās jauniem un veciem. Ciemi, mazpilsētas un pilsētas ir jau izveidojuši kontaktus ar partnerkopienām visā Eiropā partnerpilsētu programmu un aktivitāšu ietvaros, daudzas no kurām atbalsta Kopienas finansējums. Šīs aktivitātes dod pamatu starpnacionālai sadarbībai un apmaiņai starp kopienām un vietām, kam ir daudz līdzīgu raksturlielumu un risināmu problēmu, un kuras tāpēc piedāvā dabīgu platformu neformālās mācīšanās iniciatīvām. IKT paplašina šīs iespējas, radot iespēju virtuālajai komunikācijai starp vietējām kopienām, kas fiziski ir tālu viena no otras.

Ietverošas partnerības un integrēta pieeja labāk var sasniegt (potenciālos) apmācāmos un saskaņoti atbildēt uz viņu mācīšanās vajadzībām un prasībām. Stimulēšanas plāni un citi mēri var iedrošināt un atbalstīt aktīvu pieeju

mūžizglītībai gan indivīdiem, gan pilsētām un reģioniem kā koordinējošs konteksts. Mācīšanās vešana tuvāk mājām prasīs arī resursu un nodarbinātības reorganizāciju, lai radītu atbilstošus mācību centru veidus ikdienas atrašanās vietās, kur cilvēki pulcējas – ne tikai pašās skolās, bet arī, piemēram, ciema zālēs un iepirkšanās centros, bibliotēkās un muzejos, lūgšanu vietās, parkos un laukumos, vilcienu stacijās un autoostās, veselības centros un atpūtas kompleksos un darbavietu ēdnīcās.

Jautājumi diskusijai

Lisabonas Eiropas Padomes secinājumi (26. paragrāfs) piedāvā pārveidot skolas un apmācību centrus par daudznolūku vietējiem mācību centriem, visus pieslēgtus Internetam un pieejamus visu vecumu cilvēkiem. Tas ir galvenais izaicinājums visām Dalībvalstīm. Kāda veida projekti un nosacījumi jau pastāv, kas varētu piedāvāt daudzsološus ceļus uz priekšu un labas pieredzes piemērus? Kāda veida pilotprojektus Kopienas izglītības, apmācības un jaunatnes programmām jāatbalsta līdz beigām?

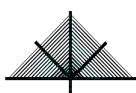
Kā var ar peļņu veidot savstarpēji izdevīgas mācīšanās partnerības starp izglītības un apmācības piedāvātājiem, jauniešu klubiem un asociācijām, uzņēmumiem un R&D (pētījumu un attīstības) centriem vietējā un reģionālā līmenī? Vai vietēji organizēts pilsoņu mācīšanās vajadzību un darba devēju pieprasīto prasmju audits ir pierādījies esam pozitīvs instruments, lai izveidotu par jaunu mūžizglītības iespējas attiecīgajās kopienās un reģionos?

Lisabonas Eiropas Padomes secinājumi (38. paragrāfs) īpaši veicina decentralizētas un uz partnerību balstītas ieviešanas stratēģijas. Kāda veida stimuli iedrošinās vietējās un reģionālās iniciatīvas – tādas kā pilsētas un reģionus, kas mācās – sadarboties un apmainīties ar labu pieredzi daudzos līmeņos, ieskaitot starpnacionālo līmeni? Vai vietējās un reģionālās varas var mūžizglītībai solīt noteiktu procentu no saviem ienākumiem?

Kāda ir iespēja veicināt decentralizētu mūžizglītības partnerību, attīstot ciešākas saites ar Eiropas līmeņa iestādēm un organizācijām (Eiropas Parlamentu, Reģionu Komiteju, Ekonomikas un Sociālo Komiteju, Eiropas Padomi), kam ir labi nodibināti vietējie un reģionālie sakari?

5. Resursu mobilizēšana mūžizglītībai

Debates, ko uzsāks šis Memorands notiks izšķirošā brīdī, lai ieviestu Lisabonas Eiropas Padomes secinājumus. Debašu rezultāti palīdzēs definēt prioritātes un virzienus attiecīgu Kopienas instrumentu un programmu ietvaros. **Jaunā atvērtā sadarbības metode nodrošinās saskaņotu politikas veidošanu un resursu mobilizāciju Eiropas un dalībvalstu līmenī par labu mūžizglītībai.** Kopienas līmenī tiek veidoti rādītāji un politikas stimuli un resursi tiks mobilizēti.

Rādītāju un izejas punktu veidošana

Jautājums par atbilstošu mērķu un jēgpilnu izejas punktu attiecībā uz mūžizglītību noteikšanu būs nozīmīgs tuvojošos debašu aspekts, saskaņā ar atvērtās sadarbības metodi, ko ievieša Lisabonas secinājumi (37. paragrāfs) un ar metodēm, ko jau izmantoja Nodarbinātības Stratēģija. **Rādītāji, kas atspoguļo mūžizglītības pilnu nozīmi, kā definēts šajā Memorandā, patreiz nav pieejami.** Eiropas līmenī jau sācies darbs, lai apsvērtu, kā to varētu uzlabot²⁴ un Izglītības Padome sākusī apsvērt, kā izejas punkta ideju piemērot izglītības jomā, vienlaikus saglabājot Dalībvalstu autonomiju šajā politikas sfērā.²⁵ Vēl vairāk, daudzus mūžizglītības rādītājus precizēja un izmantoja novērtējot Nodarbinātības Vadlīniju ieviešanas progresu, dažus no tiem apsvēra, lai iekļautu strukturālo rādītāju sarakstā, ko Komisija piedāvāja ikgadējam Sintēzes ziņojumam.²⁶ Ir nepieciešamas kopīgas Kopienas un Dalībvalstu pūles gan lai veidotu datus attiecībā uz sešiem galvenajiem uzdevumiem, gan lai definētu atbilstošus kvantitatīvos un kvalitatīvos mūžizglītības rādītājus, daži no kuriem šķiet būs jauni un var arī prasīt jaunu pamatojumu ar pierādījumiem. (Šo jautājumu tālāk apskata Pielikums II – Mūžizglītības rādītāju un izejas punktu veidošanas apjoms.)

Patreizējās mērķa iniciatīvas Eiropas līmenī

Kopienas līmenī jau ir uzsākta darbība, lai ieviestu Lisabonas Eiropas Padomes secinājumus (11., 25., 26., 29., 37., 38. un 41. paragrāfus).

Izglītības Padome patreiz sadarbībā ar Komisiju gatavo pirmo **ziņojumu par kopējām rūpēm un prioritātēm Eiropas izglītība sistēmās** nākotnē, ieskaitot mūžizglītību. Šo ziņojumu iesniegs Eiropas Padomei 2001. gada pavasarī Zviedrijas prezidentūras laikā.

Jaunās eMācīšanās iniciatīvas, kas ir daļa no plašākas eEiropas²⁷ iniciatīvas, mērķis ir paaugstināt digitālās izglītības līmeni un apgādāt skolas, skolotājus un skolēnus ar nepieciešamajiem materiāliem, profesionālajām prasmēm un tehnisko atbalstu, lai to izdarītu. Efektīva IKT izmantošana dos nozīmīgu ieguldījumu mūžizglītības ieviešanā, paplašinot pieeju un ieviešot dažādākus mācīšanās veidus, ieskaitot IKT tīklā ieslēgtus vietējos mācību centrus atvērtus plašam visa vecuma cilvēku lokam.

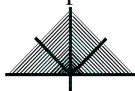
²⁴ Rādītāji, kas attiecas uz mācīšanu un mācīšanos Informācijas sabiedrībā ir piedāvāti Izglītības multimediju ziņojumā, 2000. gada janvāris (pieejams: http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/pdf/2000/com_2000_0023en0.pdf); 16 kvalitātes rādītājus piedāvā Eiropas Ziņojums par skolu izglītības kvalitāti, 2000. gada maijs; Eurostat Speciālā Komisija, kas novērtē mūžizglītību sniedz pirmo ziņojumu 2000. gada decembrī, e-Mācīšanās iniciatīva plāno veidot īpašu rādītāju attiecībā uz Lisabonas mērķiem par digitālo infrastruktūru un izglītību. Šī Memoranda 2. Pielikums apskata patreizējo Eiropas salīdzinošās statistikas un rādītāju par mūžizglītību attīstības un uzlabošanas apjomu.

²⁵ Līdenes seminārs par Izejas punkta noteikšanu un atvērto sadarbību, 2000. gada 27.-28. septembris

²⁶ Strukturālie rādītāji, Komisijas Paziņojums, COM (2000)594, 2000. gada 27. septembris

²⁷ eMācīšanās – Veidojot rītdienas izglītību, Eiropas Komisijas Paziņojums, COM (2000)318, 2000. gada 24. maijs. Galvenos dokumentus attiecībā uz eEiropu skatīt:

http://europa.eu.int/comm/information_society/eeurope/documentation/index_en.htm

Veido **Vārtus uz Eiropas mācīšanās rajonu**, kas plānots, ka kopā ar EURES datu bāzi nodrošinās vieglu pilsoņu piekļūšanu informācijai par darba un mācīšanās iespējām visā Eiropā.

Lai veicinātu mobilitāti un palielinātu mācīšanās un darba pieredzes redzamību, Komisija iesniegs priekšlikumu izveidot kopīgu **Eiropas dzīves un darba gājuma (CV) formātu**.²⁸

Komisija ir iesniegusi priekšlikumu par **Rekomendāciju, kas veicinātu mobilitāti**. Kā darbības papildinājums pie šīs Rekomendācijas kā Francijas prezidentūras iniciatīva tiek veidots **Mobilitātes darbības plāns**.

Komisija arī turpinās strādāt kopā ar izveidotajiem tīkliem un decentralizētajām aģentūrām un esošo mehānismu ietvaros attīstīs mūžizglītību, tādu kā **Eiropas Forums par kvalifikācijas caurspīdīgumu**.

Turpinās **darbības plāna, lai veicinātu uzņēmējdarbību un konkurētspēju (BEST)** ieviešana, kas ietver sevī darbību uzņēmējdarbības izglītībā un apmācībā.

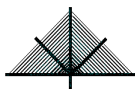
Darbības programmas SOCRATES II, LEONARDO DA VINCI II un JAUNATNE

Mūžizglītība ir vadošais princips Kopienas izglītības, apmācības un jaunatnes programmās, kas stājās spēkā 2000. gada janvārī, tāpēc aktivitātes, ko tās finansēs – tīkli un partnerības, pilotprojekti un darbības izpēte, apmaiņas un mobilitātes aktivitātes, Kopienas atsauksmju avoti – ir galvenie instrumenti mūžizglītības Eiropas dimensijas attīstībā. Memoranda galvenie uzdevumi dod pamatu prioritāšu noteikšanai regulārajā projektu pieteikumu konkursu izsludināšanā. Jaunās programmas arī nodrošina kopīgu darbību – t.i., finansētas daudzu Kopienas darbības sfēru interešu un rūpju aktivitātes. Tas ir īpaši interesanti mūžizglītībai, ņemot vērā tās starpnozaru un integrēto raksturu. Piemēram, kopīgu darbību var paredzēt veicinot: sadarbību starp praktiķiem, kas strādā dažādos izglītības un apmācības sektoros vai formālās un neformālās mācīšanās vidēs, lai attīstītu inovatīvās mācību un mācīšanās metodes; sadarbību starp dažādu veidu konsultāciju piedāvātājiem, lai savienotu robus starp pakalpojumiem un iedrošinātu daudzspeciālistu tīklu veidošanu.

Nodarbinātības vadlīnijas un rekomendācijas

Nodarbinātības Vadlīnijas nodrošina **efektīvu ietvaru, lai veicinātu strukturālās reformas, uzstādītu mērķus un uzraudzītu progresu**, ieviešot politikas iniciatīvas, ieskaitot mūžizglītības jomu. Komisijas Pieteikumā par Nodarbinātības Vadlīnijām 2001, ir ievērojami pastiprināts mūžizglītības elements. Mūžizglītību tagad redz kā Nodarbinātības Stratēģijas horizontālo aspektu, kā arī to piemin

²⁸ Lisabonas Eiropas Padomes secinājumi, 26. paragrāfs

vairākas vadlīnijas. Visām Dalībvalstīm būs jāattīsta politika, lai ieviestu jaunās Nodarbinātības Vadlīnijas 2001. Lielākajai daļai Dalībvalstu vajadzēs ņemt vērā īpašās politikas prasībām vadlīniju ieviešanā attiecībā uz mūžizglītību.

Dalībvalstīm būs arī jāattīsta visaptverošas mūžizglītības stratēģijas, kas nodrošinās saskaņotu koordinētu politikas mēru apjoma izveidošanu un ieviešanu, kas padarīs mūžizglītību par realitāti visiem pilsoņiem. Eiropas Nodarbinātības Vadlīniju 2001 projekts aicina Dalībvalstis attīstīt visaptverošas un saskaņotas stratēģijas mūžizglītībai pilnā to izglītības un apmācību sistēmu apjomā. Tām arī lūdz uzstādīt mērķus, lai palielinātu investīcijas cilvēkresursos un lai piedalītos tālākizglītībā un apmācībā un uzraudzītu progresu šo mērķu sasniegšanā.

Kad tiks veidotas šīs stratēģijas, nozīmīga loma būs uz partnerību balstītai un decentralizētai pieejai, kas vedīs mācīšanos ‘tuvāk mājām’, kā uzsvēruši Lisabonas Samita secinājumi. Izaicinājums būs **radīt un saglabāt saskaņotību dažādībā** visos kopienas dzīve līmeņos Eiropā.

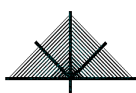
Eiropas Strukturālo Fondu izmantošana

Lisabonas Eiropas Padomes secinājumi (41. paragrāfs) pasvītro nepieciešamību mobilizēt vajadzīgos resursus, kur Eiropas Savienība darbojas kā katalizators un kas dos savu ieguldījumu esošo Kopienas politiku ietvaros.

Eiropas Sociālajam Fondam tagad ir īpaša misija dot ieguldījumu darbībā, ko veic, lai sekotu Eiropas Nodarbinātības Stratēģijai un Nodarbinātības Vadlīnijām. Dalībvalstīm enerģiski jāseko mūžizglītības politikas un nacionālā, reģionālā un vietējā līmeņa infrastruktūras attīstībai. Jaunā Kopienas iniciatīva EQUAL attieksies uz atbilstošām darbības tēmām Nodarbinātības Stratēģijas kontekstā, ieskaitot mūžizglītību. Šķiet, ka pastāvēs arī **ievērojams uzsvars pastiprināt saikni starp Jaunatnes, Leonardo da Vinci un EQUAL no vienas puses un Strukturālajiem Fondiem no otras puses** – īpaši attiecībā uz veiksmīgu pieeju un projektu rezultātu, kas sasniegti šo programmu ietvaros, izmantošanu plašākā mērogā.

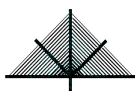
Pētījumu programmas izmantošana

Par prioritāti jāpadara pētījumi, kas attiecas uz galvenajiem uzdevumiem esošās 5. Programmas ietvaros un jāņem vērā plānojot 6. Programmas prioritātes; līdzīgi arī nacionālajām pētniecības programmām jāapsver pētījumu, kas attiecas uz mūžizglītību, padarīšana par prioritāti. Tēmas, piemēram, varētu ietvert sociālos un ekonomiskos labumus no investēšanas mūžizglītībā un praktiskās izglītības pētniecībā, lai attīstītu inovatīvās mācību un mācīšanās metodes. 5. Programmas ietvaros lietotājam draudzīgas Informācijas Sabiedrības vienas no galvenajām darbībām mērķis ir veicināt mūžizglītību, attīstot multimediju instrumentus un saturu.

Memoranda izpildes pārbaude

Komisija aicina Dalībvalstis laikā līdz 2001. gada vidum uzsākt konsultācijas par šo Memorandu tuvu pilsoņu dzīves vietām un iesaistot galvenos spēlētājus, kas atbild par mūžizglītību visos līmeņos. Komisija apkopos un analizēs šo diskusiju rezultātus un konsultēsies ar Eiropas Parlamentu, Ekonomikas un Sociālo Komiteju, Reģionu Komiteju, Sociālajiem Partneriem un citiem galvenajiem partneriem, lai saņemtu atsauksmes par Memorandu. Pie tam, Komisija turpinās darbu, lai veidotu rādītājus un izejas punktus un identificētu labas pieredzes piemērus. Tā arī mobilizēs Kopienas resursus mūžizglītībai, kā jau augstāk tekstā minēts. Visbeidzot, Komisija līdz 2001. gada rudenim sagatavos ziņojumu par konsultāciju rezultātiem ar nolūku piedāvāt specifiskus mērķus, konkrētus darbības un izejas punktus, lai īstenotu mūžizglītības stratēģiju.

PIELIKUMS

Mūžizglītības rādītāju un izejas punktu veidošanas apjoms

Vēsture

Jau vairākus gadus mūžizglītība ir bijis politikas diskusijās skarts jautājums. Tomēr 90-to gadu beigās tā ir kļuvusi par prioritāro jomu politikas veidošanā, kad tās nozīme sociālajā un ekonomiskajā attīstībā kā arī sociālajā vienotībā un aktīvā pilsonībā uz zināšanām balstītā sabiedrībā ir plaši atzīta. Šis nesensais uzsvars kopā ar izglītības un apmācības iekļaušanu starp Kopienas kompetencēm pirmo reizi Māstrihtas un tad Amsterdamas Līgumāⁱ ir radījis pieaugošu pieprasījumu pēc statistikas mūžizglītības jomā.

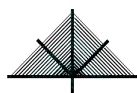
Virzība uz Eiropas rādītājiem izglītībā un apmācībā tika uzsākta pirms vairākām desmitgadēm un sasniedza savu impulsu 1990-tajos gados. 2000. gada februārī Eiropas Komisija radīja Speciālo Komisiju, kas novērtē mūžizglītību. Speciālās Komisijas mērķis ir sniegt rekomendācijas par pieeju, kas jāpieņem Eiropas Statistikas Sistēmas (ESSⁱⁱ) ietvaros uzņemoties šī Memoranda statistisko iesaistīšanos. Redzamā vajadzība pēc rādītājiem, kas izteikta citos oficiālos politikas dokumentos, tādus kā Lisabonas Secinājumiⁱⁱⁱ, Apvienotais Nodarbinātības Ziņojums^{iv}, eMācīšanās iniciatīva^v un ziņojumā par skolu izglītības kvalitāti^{vi}, arī tiks ņemta vērā tālākā mūžizglītības rādītāju attīstīšanā.

Speciālajā Komisijā ietilpst UNESCO un OECD pārstāvji, lai nodrošinātu vislielāko iespējamo starptautisko organizāciju, kas aktīvas izglītības statistikā, iesaistīšanos.

Tālāk sekojošās rindkopas piedāvā īsu pārskatu par esošo statistisko informāciju un instrumentiem, kas attiecas uz mūžizglītību, kā tā norobežota patreizējā Memoranda kontekstā, kā arī sniedz nelielus norādījumus turpmākajam ceļam.

Patreizējā situācija

Esošā statistika par izglītību un mācīšanos balstās uz sistēmas pieeju, jo tā līdz šim brīdim dominējusi politikas un mazākā mērā arī indivīda un uzņēmumu perspektīvās. Uzsvars ir uz formālo izglītību un apmācības sistēmām (UOE^{vii} un VET^{viii} datu apkopojumi), uz izglītības sasniegumiem šajās sistēmās un uz darba tirgus rezultātiem no izglītības (LFS^{ix}, ECHP^x, utt.). Datus par pieaugušo piedalīšanos un mācīšanos (LFS) arī apkopo, kaut skaidrs uzsvars ir uz formālo izglītību un ar darbu saistītu apmācību. Ir pieejama arī informācija par ar darbu saistītu apmācību, ko piedāvā uzņēmumi (CVTS^{xi}), kā arī par mājsaimniecības izdevumiem izglītībai (HBS^{xii}), bet tipoloģija, ko izmanto izglītības pakalpojumiem un produktiem, nepieļauj šīs informācijas lietderīgu izmantošanu. Ir pieliktas arī pūles tieši novērtēt prasmes dažādos starptautiskos pārskatos, tādus kā IALS^{xiii} par pieaugušo izglītības rakstītprasmi un rēķinātprasmi, TIMSS^{xiv}, kas balstās uz mācību plānu un skolu, un nesen arī PISA^{xv}, kas balstās uz skolu, bet ne uz mācību plānu.

Sagaida, ka patreizējā perspektīvas maiņa, kur mūžizglītībai piešķirts lielāks svars ne tikai izglītības jomā, bet arī nodarbinātības jomā, ekonomiskā izaugsme, sociālā izslēgšana mainīs lielāko daļu no augstāk minēto avotu analīzes perspektīvu, atklājot slēpto informāciju, kas līdz šim nav izmantota, jo skaidri nebija izteikta politikas vajadzība. Pie tam, šos avotus jaunajā perspektīvā var mainīt, lai nodrošinātu mūžizglītības dažādu aspektu uzlabotu atainošanu.

Radušās vajadzības

Šodien nepieciešams vairāk informācijas par **veidu, kā indivīds mācās** formālā un neformālā vidē un arī par neformālām darbībām, piemēram pašmācību. Prasmes var apgūt vairākos veidos un ir būtiski uzraudzīt prasmju apguvi – tāpat kā arī ietekmi uz citiem. Mums jāvar novērtēt **mācīšanās sabiedriskos galarezultātus** (piemēram, ar pilsonību saistītus galarezultātus, vidi, patērētāju aizsardzību), kā arī ar nodarbinātību saistītus un personiskos galarezultātus plašākā nozīmē (piemēram, pamatprasmes, ekonomiskā labklājība, fiziskā un garīgā veselība un labklājība, apmierinātība).

Tādi jēdzieni kā motivācija, cerības un apmierinātība ir būtiski mūžizglītībā, kamēr galvenais debašu jautājums ir laika un naudas investīcijas. Jānoskaidro arī dažādu mācīšanās tirgus spēlētāju (komercuzņēmumi, NVO, profesionālas organizācijas, vietējā vara, valsts un, protams, indivīdi) loma un iesaistīšanās.

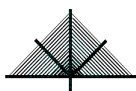
Visbeidzot, kamēr izglītības un apmācības tirgus ieņem savu formu, nepieciešams savākt informāciju par tā piedāvātājiem un par izglītības/apmācības piedāvājuma ekonomiku, piedāvājuma izmaksām un pieejamību. Mācīšanās sistēmas vairākas desmitgades ir bijušas stabilas un nesen sākušas pārdzīvot radikālas izmaiņas. Efektīva politikas veidošana prasa šo izmaiņu uzraudzīšanu un pat iepriekšēju paredzēšanu.

Šķiet, ka izglītības un apmācības statistika tās formālajā un neformālajā sfērā pārklājas ar laika izmantošanas statistiku, kultūras statistiku (kur DG EAC un Eurostat sadarbībā ar UNESCO ir nesen progresējuši), tūrisma statistiku un statistiku par audiovizuālajiem līdzekļiem, Informācijas Sabiedrību un netveramajām investīcijām strukturālajā biznesa statistiku. Tas piedāvā iespējas papildināt tiešos mūžizglītības avotus un aicina ieviest saskaņotu un speciālu pieeju, lai tos vislabāk izmantotu.

Konkrēti par mūžizglītības Memoranda galvenajām tēmām var sniegt sekojošus komentārus:

Jaunas prasmes visiem

Izglītības un apmācības sistēmām jānodrošina cilvēki ar pamatprasmēm, kas nepieciešamas uz zināšanām balstītā tautsaimniecībā. Prasmes ir pastāvīgi jāuzlabo un daudziem cilvēkiem vajadzēs piekļūt tām arī ārpus izglītības sistēmas. Tad jāpieliek visas pūles, lai piekļūtu tām pieņemamā un salīdzināmā veidā, balstoties uz esošo tiešo novērtēšanas metožu pieredzes. Informāciju par pamatprasmju līmeņiem

(piem., svešvalodas un IKT), kur iespējams, var vākt ar mājsaimniecības pārskatiem.

Formālās izglītības sistēmas efektivitāti nodrošināt pieeju pamatprasmju sliekšņa apgūšanai un mācīšanās kultūras attīstībai jāpēta tālāk saistībā ar mūžizglītību. Pieņēmums, ka regulārās (tradicionālās) sistēmas konteksts, kas ir skolotāji, kas strādā izglītojošajās iestādēs mācot studentus, kas uzņemti īpašās programmās, kas ved pie kvalifikācijas/diploma, ko viņi iegūst noteiktā laika posmā, jāpiemēro moduļu programmām, nesecīgai apmācību un kvalifikācijas trajektorijai, atklātai izglītībai un tālmācībai un uz sevi vērstām mācīšanās programmām. Agrās bērnības izglītība jāatdala no bērna aprūpes un tās apjomu un saturu īpaši jāizpēta. Kontekstuāla informācija par struktūrām un organizatoriskiem un mācību plānu pasākumiem ir pats svarīgākais, lai ievietotu kontekstā jebkādu statistisku informāciju par formālo sistēmu, tā padarot tās politiku būtisku.

Informāciju par neformālo izglītību esošie avoti ir jau savākuši no indivīdiem un no uzņēmumiem, kas organizē apmācību saviem darbiniekiem. Tomēr jāizveido vai, kur jau ir, jāuzlabo specifiska neformālās un ikdienas neformālās mācīšanās aktivitāšu klasifikācija, lai to izmantotu mājsaimniecības paraugu pārskatos, laika izmantošanas pārskatos, utt.

Informāciju par individuālo motivāciju un attieksmi arī var vākt ar mājsaimniecības pārskatu palīdzību, kamēr citu dalībnieku, kā uzņēmumu, NVO, utt. iesaistīšanās un attieksmi jāvērtē īpašos pārskatos.

Vairāk investīciju cilvēkresursos

Lai iegūtu vairāk informācijas par laika un naudas investīcijām mūžizglītībā, jāveic sekojošais:

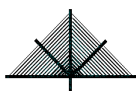
saskaņota informācija par indivīdu laika investīcijām (piemēram izmantojot Laika izmantošanas pārskatus); šo informāciju jāapvieno ar kontekstuālo informāciju par darba apstākļiem, bērnu aprūpes iespējām, utt., ar domu novērtēt mācīšanās šķēršļus attiecībā uz pieejamo laiku

saskaņota informācija par izglītības pakalpojumu un produktu patēriņu/izmaksām mājsaimniecībā, izmantojot Mājsaimniecības budžeta pārskatus

mainīt valsts izdevumu par izglītību valsts sektora kontos traktēšanu (tie jāapskata kā kapitālieguldījumi nevis tekošie izdevumi); satelītkontu izglītībā veidošana, kas aptvertu vairāk nekā izdevumus formālajai izglītībai; “mūžizglītības infrastruktūras” (piem., komunikāciju tīkli un mācīšanās centri) izdevumu iekļaušana analīzē

uzņēmumu investīcijas apmācībā (Strukturālais biznesa pārskats, Darbaspēka izmaksu pārskats); investīcijas cilvēkresursu attīstībā jāuzskata par netveramajām investīcijām un arī statistikā līdzīgi jāatspoguļo kā kapitālieguldījumi

uzlabot izglītības kā ekonomiskās aktivitātes Biznesa un informācijas statistikā aptveršanu tā, lai novērtētu izglītības pakalpojumu un produktu piedāvājumu un to tirgus vērtību (satura attīstība, konsultāciju pakalpojumi, izglītojoša materiāla ražošana, utt.)

Inovācijas mācīšanās un mācībās

Kad panākta vienošanās par atbilstošām definīcijām, var vākt informāciju par cilvēku skaitu, kas brīvprātīgi strādā un ir nodarbināti izglītībā un mācīšanās procesā (formālajā, neformālajā, ikdienas neformālajā). Kontekstuālo informāciju par prasīto kvalifikāciju un prasmju līmeni, ko pieprasa pedagogi, var izmantot analizē, par mērķi vienmēr uzstādot ilgtermiņa nepieciešamo prasmju, kad tās definētas, vērtēšanas mērķi.

Mācīšanās redzamība un atzīšana

Tādu Eiropas Savienības iniciatīvu kā ECTS, CEDEFOP Forums par kvalifikāciju caurspīdīgumu vai automatizētā novērtēšanas testa galarezultāti var dot ieguldījumu ilgākā laika posmā kvalifikācijas (formālās un neformālās) tipoloģiju attīstībā, ko var izmantot, lai novērtētu kopējās sabiedrībā pieejamās legalizētās zināšanas. Vairāk iespēju datu vākšanai var nākt no tādām iniciatīvām kā Europass, kura mērķis ir nodrošināt apmācības atzīšanu visās Dalībvalstīs. Citas iniciatīvas, piemēram, Eiropas Datorizētā Autovadītāja Apliecība arī var būt būtisks informācijas avots.

Pārdomāt konsultēšanu

Kontekstuālo informāciju par vadības un konsultēšanas pasākumiem dažādos ģeogrāfiskos līmeņos var papildināt ar informāciju, vai cilvēki zina par piedāvātajām iespējām un vai viņi ir apmierināti ar to pakalpojumiem. Izglītības padomu un konsultēšanas pakalpojumu tipoloģiju var attīstīt izglītības un mācīšanās pakalpojumu un aktivitāšu klasifikācijas attīstības kontekstā. Lai datu vākšana šajā jomā būtu efektīva, jāvērsas uz indivīdu, kā arī uz konsultēšanas centriem.

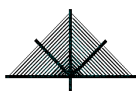
Vest mācīšanos tuvāk mājām

Informācijai par izglītību un mācīšanos ģeogrāfiskajā līmenī jābūt cik tuvu vien iespējams iekšējās līmenim, kas parasti ir vietējais līmenis. Patreiz atsevišķi datu avoti, piem., LFS un CVTS, dod dažus datus reģionālajā līmenī. Galvenais ierobežojums ir piemēru palielināšanas, lai nodrošinātu pārstāvniecību, izmaksas. Valstīs, kur reģionālais komponents ir ļoti spēcīgs, piem., Itālijā, tiek pieliktas papildus statistiskās pūles, lai apmierinātu šo pieprasījumu. Paredzamā nākotnē izglītības statistika reģiona līmenī tiks vākta pēc speciāla pamatojuma.

Ceļš uz priekšu

Sistēmu dati jāpapildina/jāuzlabo ar uz apmācāmo vērstiem datiem, kas turpmāk ņem vērā formālās, neformālās un (nejaušās) ikdienas neformālās mācīšanās vajadzības. Lai aptvertu lielāko daļu jautājumu, kas pacelti iepriekšējās rindkopās, jautājumu, kur eksistē robi, izņemot agrās bērnības izglītību un dažus visu dalībnieku investīciju izglītībā aspektus, šķiet, ka labākais risinājums ir pārliecināts pieaugušo mācīšanās pārskats. Tāds pārskats ietvertu informāciju par:

piedalīšanos (nejaušību), **laiku**, kas pavadīts izglītībā un apmācībā (apjoms), izglītības un apmācības **raksturu** (pēc nolūka/mērķa), **finansu atbalsta avotu** (valsts, darba devējs, pats apmācāmais), paredzamo **labumu** (ar darbu saistītu, sabiedrisko, personisko), paredzamo **pieprasījumu** (vajadzības un intereses), paredzamajiem **motīviem** (ar darbu saistītiem, sabiedriskiem, personiskiem),

paredzamajiem **šķēršļiem** dalībai, mācīšanās piedāvājuma caurspīdīgums (**informācija un padoms**), pašvērtētas **digitālās prasmes**, pašvērtētas **svešvalodu prasmes**

Fona mainīgie lielumi ietvertu sekojošo: indivīda vecumu, dzimumu, izglītības sasniegumus, izglītības un apmācības jomu, darba tirgus/nodarbinātības statusu, patreizējo/pēdējo darbu, tautību/pilsonību/galveno dzīves vietu, ienākumus, kā arī NACE sektoru, tā lielumu tiem, kas ir nodarbināti.

Lai ieviestu šo pieeju, vajadzēs attīstīt dažus metodiskos instrumentus: mācīšanās darbību klasifikāciju (kam jāņem vērā esošā izglītības un apmācības jomu klasifikācija^{xvi}, ekonomisko aktivitāšu klasifikācija, kas pārskatīta, lai aptvertu izglītības preces un pakalpojumus^{xvii}, izglītības klasifikācijas, lai izmantotu tās Laika izmantošanas pārskatos, kā arī apmācības noteikuma Klasifikāciju, kas izveidota Leonardo I projektā^{xviii}); mācīšanās šķēršļu tipoloģiju un sagaidāmo galarezultātu (ar darbu saistīto, sabiedrisko un personisko) tipoloģiju.

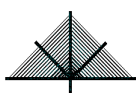
Šāda pārskata ideāls izveidojums, kaut arī ļoti sarežģīts savā īstenošanā, būtu uzskatīt to par savstarpēji saistītu moduļu ķēdi, kurus var attīstīt pakāpeniski kā speciālus vai standartmoduļus, ieslēgtus atbilstošos esošos pārskatos. LFS 2003. gada speciālais modulis par mūžizglītību, kas būtu pirmā saikne ar ķēdi, dos iespēju veidot nepieciešamās metodes un terminoloģiju un pārbaudīt dažus jēdzienus. Jāpasver arī kultūras statistikas moduļu iekļaušana (patreiz tos veido Eurostat ar DG EAC, UNESCO un MS) – izglītojoši audiovizuālie, brīvā laika/tūrisma, utt. Eiropbarometrs arī varētu būt derīgs un piemērots avots, īpaši par paredzamo izglītības un apmācības efektivitāti.

Šai pieejai būtu jāļauj pētīt dažādas iedzīvotāju grupas (izglītojoši un sociāli nelabvēlīgas personas, jauniešus, utt.), bet gadījumā, ja nepieciešams vairāk informācijas par īpašām kategorijām vai gadījumiem, metodoloģiju, kas attīstīta vispārējā mūžizglītības kontekstā, to varbūt varētu izmantot par pamatu plašākiem salīdzinājumiem.

Pie tam, administratīvajām struktūrām, kam būs jāpiedalās Eiropas Savienības mūžizglītības stratēģijas īstenošanā, jau savā koncepcijā jāsaturs iepriekš izveidotas statistikas struktūras, kas padarītu iespējamu informācijas vākšanu jau pie tās avota.

Secinājumi

Lai gan jau eksistē statistiska informācija par mūžizglītību, vēl ir būtiski robi, kas izgaismojas ar katru soli, ko veic attīstībā uz konkrētu politiku. Mūžizglītības jēdziens ir plašs un tā studēšana prasa skaidru to tēmu identifikāciju, kuras nepieciešams izpētīt vispirms. Mums arī jāatzīst, ka daži tās aspekti nav mērāmi. Statistiskā informācija jāpapildina ar kontekstuālo informāciju, lai dotu dziļumu izpratnei un saistītu informāciju par mācīšanās procesu un tās galarezultātiem ar vislabākajām politikām. Ir svarīgi panākt vienošanos par mūžizglītības prioritātēm un apspriest to ieviešanu saskaņā ar statistikas vajadzībām. Speciālā Komisija, kas

vērtē mūžizglītību, spēlē nozīmīgu lomu šajā uzdevumā. Kad šis process ir iesākts, jāuzstāda izejas punkti, lai novērtētu progresu uz skaidri uzstādītiem mērķiem.

Mērķim jābūt apvienot dažādo ieinteresēto pušu, kas iesaistītas mūžizglītības ieviešanā, intereses un vajadzības tā, lai tas atļautu veidot atbilstošu attēlu un uzraudzību tam, kas nenoliedzami ir sarežģīta realitāte.

ⁱ Norāde uz rakstu.

ⁱⁱ ESS ir tīkls, ko veido Valdības orgāni, kas dažādos līmeņos – reģionālajā, nacionālajā un Kopienas – atbild par statistisko informāciju, kas nepieciešama Kopienas ekonomiskās un sociālās dzīves sastādīšanai, apstrādei un izplatīšanai. ESS izglītības nodaļa ietver ne tikai piecpadsmit Dalībvalstis, bet arī pārējās EFTA valstis, kandidātvalstis Centrālajā un Austrumeiropā, kā arī Dienvidaustrumu Eiropas valstīm. Kopienas centrālais punkts Eiropas Statistikas Sistēmā ir Eurostat - Eiropas Kopienų Statistikas Birojs.

ⁱⁱⁱ Īpašas Eiropas Padomes 2000. gada 23.-24. marta sapulces Lisabonā Secinājumi aicina (36. paragrāfs) ikgadējos Sintēzes Ziņojumus ieviest strukturālos rādītājus.

^{iv} Katru gadu Komisija sastāda ziņojumu par nodarbinātības vadlīniju progresu par pamatu ņemot nacionālos ziņojumus. Apvienotais Nodarbinātības Ziņojums 2000 un Vadlīnijas 2001 uzskatāmi atsaucas uz nepieciešamību izveidot rādītājus, īpaši mūžizglītībā.

^v COM (2000) 318 noslēgums <<emācīšanās : nākotnes izglītības veidošana>>

^{vi} jaunais 'Eiropas Ziņojums par kvalitātes rādītājiem izglītībā', ko pieprasīja 26 Eiropas valstu ministri Prāgā 1998. gadā, dod sešpadsmit rādītājus, kas attiecas uz izglītības sistēmas kvalitāti 26 Eiropas valstīs. Plānots, ka Ziņojums darbosies kā sākuma punkts diskusijām par nacionālo skolu standartu novērtēšanas atbalstīšanu visā Eiropā. To var atrast :

<http://europa.eu.int/comm/education/indic/rapinen.pdf>

^{vii} Ikgadējais apvienotais UNESCO-OECD-Eurostat statistikas datu apkopojums par studentiem, skolotājiem, absolventiem, izdevumiem ; galvenais uzsvars ir uz regulāro izglītības sistēmu

^{viii} Ikgadējais Eurostat statistikas un kontekstuālās informācijas datu apkopojums par sākotnējo profesionālo izglītību un apmācību ; ietver informāciju par mācekļu apmācību, finansu pasākumiem un uz darbu balstītām programmām

^{ix} Kopienas darbaspēka pārskats ir ceturkšņa saskaņots pārskata paraugs par darbaspēka situāciju Eiropā ; tas ir viens no galvenajiem mērīšanas instrumentiem dalībai izglītībā un apmācībā un pieaugušo iedzīvotāju (15 gadus veci un vecāki) izglītības sasniegumi. Jautājums par piedalīšanos izglītībā nesēn ir papildināts.

^x Eiropas Kopienas Saimniecības panelis ir ikgadējs pārskats, kas apkopo datus no tās pašas grupas cilvēkiem (kas ir panelī) attēlojot to raksturlielumu garenisku analīzi ; galvenā problēma ir, ka paraugs ir ļoti mazs, līdz ar to lielu daļu informācijas par izglītību, attieksmi un sociālo situāciju nevar saistīt ar lielu daļu detaļu.

^{xi} Nepārtrauktās profesionālās apmācības pārskats ir speciāls Eurostat pārskats, kas veikts divas reizes (1994. un 2000. gadā) ; tas apkopo uzņēmumu informāciju par apmācību, ko tie piedāvā saviem darbiniekiem

^{xii} Mājsaimniecības budžeta pārskats ir ikgadējs Eurostat pārskats; izglītības izdevumu detaļu līmenis nepieļauj detalizētu rezultātu analīzi

^{xiii} Starptautiskais pieaugušo rakstītprasmes pārskats no 1994. līdz 1998 gadam tika vismaz vienreiz veikts daudzās valstīs. Datus publicējusi Kanādas Statistika un OECD.

^{xiv} Trešais starptautiskais matemātikas un zinātņu pārskats bija uz skolām balstīts Starptautiskās izglītības novērtēšanas asociācijas pārskats (IEA – pārbaudīt un pabeigt). Tiek gatavots TIMSS atkārtojums.

^{xv} Starptautiskā studentu novērtēšanas programma pirmo reizi notika 2000. Gadā; tas ir OECD vadīts uz skolu balstīts pārskats, ko atkārtos 2003. un 2006. gadā; 2000. gada PISA piedalījās visas Dalībvalstis.

^{xvi} Klasifikācija balstās uz ISCED97 un izveidota kopīgi ar Eurostat, OEDC un UNESCO.

^{xvii} NACE/CPA

^{xviii} Apmācības noteikumu klasifikāciju pabeidza 1999. gadā Leonardo da Vinci programmas ietvaros. To var atrast: <http://europa.eu.int/comm/education/leonardo/leonardoold/stat/trainingstatis/areas/area6.html>.

*Materiāla tulkojuma izpildi veicis IU "DG-TULKO"
Lielā iela 3 - 28, Jelgava..*

